

6. ביטוח נכות כללית

א. גמלאות ענף נכות כללית

במסגרת ענף נכות כללית, משולמות על-פי חוק הקצבאות האלה:

- **קצבת נכות**, המיועדת להבטיח לנכים, שכושרם להשתכר מעבודה או ממשלח יד נפגע, הכנסה מינימלית לקיום. משולמת מ-1974.
 - **קצבה לשירותים מיוחדים**, המשמשת כחוזר הוצאות לנכים התלויים בעזרת הזולת בביצוע פעולות היום-יום או שזקוקים להשגחה מתמדת. משולמת מ-1979.
 - **גמלה לילד נכה** - החוזר הוצאות למשפחות המטפלות בילדן הנכה במסגרת משק ביתן. משולמת מ-1981.
- הענף מטפל גם בגמלאות שאינן מכוח חוק הביטוח הלאומי:
- **גמלת ניידות**, המשולמת למוגבלים בניידות¹, לשם השתתפות בהוצאות הניידות שלהם מחוץ לבית. משולמת מ-1975.
 - **פיצוי לנפגעי גזזת**, המשולם למי שקיבל הקרנות לטיפול במחלת הגזזת בין השנים 1946-1960 ועקב כך חלה. משולם מ-1995.
 - **פיצוי לנפגעי פוליו**, המשולם למי שחלה במחלת הפוליו בישראל ובעקבותיה נגרמה לו נכות רפואית. משולם מ-2007.

בסוף 2011 הגיע מספר הנכים הבגירים, מקבלי קצבה (אחת או יותר) מענף נכות כללית בביטוח לאומי, לכ-238 אלף - גידול של 2.55% לעומת החודש המקביל ב-2010. כפי שעולה מלוח 1, מקבלי קצבת נכות כללית מהווים כ-90% מכלל הזכאים לקצבאות מהענף, כאשר בשנה החולפת הגיע מספרם הממוצע בחודש ל-212,951, שהם - על פי אומדן - כ-4.6% מהאוכלוסייה בגיל הזכאות לקצבה (18 עד גיל פרישה). אפשר גם להבחין בירידה בשיעור הגידול במספר מקבלי הקצבה לעומת 2010, ככל הנראה לאחר שמוצה הפוטנציאל של מצטרפים חדשים שזכאותם נוצרה בעקבות תיקון 109 לחוק ("חוק לרון").

בסוף 2011 הגיע מספר הנכים הבגירים, מקבלי קצבה (אחת או יותר) מענף נכות כללית בביטוח לאומי, לכ-238 אלף - גידול של 2.55% לעומת החודש המקביל ב-2010

לוח 1

מקבלי קצבאות נכות כללית, שירותים מיוחדים, ילד נכה וניידות (בממוצע לחודש), 2006-2011

שנה	נכות		שירותים מיוחדים		ילד נכה		ניידות	
	מספר מקבלים	שיעור	מספר מקבלים	שיעור	מספר מקבלים	שיעור	מספר מקבלים	שיעור
2006	178,263		25,648		22,208		26,078	
2007	187,525	5.2%	27,424	6.9%	23,810	7.2%	27,306	4.7%
2008	194,988	4.0%	29,390	7.2%	25,255	6.1%	28,915	5.9%
2009	200,072	2.6%	31,196	6.1%	26,527	5.0%	30,364	5.0%
2010	207,174	3.5%	33,134	6.2%	27,870	5.1%	31,616	4.1%
2011	212,951	2.8%	35,219	6.3%	29,483	5.8%	32,964	4.3%

1 נכה הסובל מליקויים ברגליים בלבד כמפורט בחוק.

לוח 2

מקבלי גמלאות בוגרים לפי סוג הגמלה, דצמבר 2011

שיעורי השינוי בהשוואה ל-2010	מספר מקבלים	סוג גמלה	מספר גמלאות
2.6%	238,465	נכים בוגרים	סך הכול
2.1%	214,749	נכות כללית	
6.1%	36,098	שר"מ*	
4.5%	29,364	ניידות	
2.3%	3,749	פוליו	
3.7%	3,997	גזזת	
1.8%	178,733	נכות כללית בלבד	גמלה אחת
8.5%	6,591	שר"מ בלבד	
4.1%	10,164	ניידות בלבד	
8.9%	943	פוליו בלבד	
6.4%	3,165	גזזת בלבד	
4.6%	19,018	נכות כללית ושר"מ	שתי גמלאות
2.0%	7,165	נכות כללית וניידות	
-3.9%	317	נכות כללית ופוליו	
-9.7%	511	נכות כללית וגזזת	
13.0%	1,717	שר"מ וניידות	
6.7%	16	שר"מ ופוליו	
24.1%	98	שר"מ וגזזת	
1.1%	1,151	ניידות ופוליו	
2.2%	46	ניידות וגזזת	
.	1	פוליו וגזזת	
6.8%	7,775	נכות כללית, שר"מ וניידות	שלוש גמלאות
4.8%	66	נכות כללית, שר"מ ופוליו	
-16.7%	80	נכות כללית, שר"מ וגזזת	
-3.5%	581	נכות כללית, ניידות ופוליו	
8.3%	26	נכות כללית, ניידות וגזזת	
.	.	נכות כללית, פוליו וגזזת	
14.4%	231	שר"מ, ניידות ופוליו	
64.7%	28	שר"מ, ניידות וגזזת	
.	1	שר"מ, פוליו וגזזת	
.	3	ניידות, פוליו וגזזת	
-0.9%	439	נכות כללית, שר"מ, ניידות ופוליו	ארבע גמלאות
-17.4%	38	נכות כללית, שר"מ, ניידות וגזזת	
.	.	נכות כללית, שר"מ ופוליו וגזזת	
-100.0%	.	נכות כללית, ניידות, פוליו וגזזת	
.	.	שר"מ, ניידות, פוליו וגזזת	
-100.0%	.	נכות כללית, שר"מ, ניידות, פוליו וגזזת	חמש גמלאות

* שירותים מיוחדים

בקרוב מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים, שיעור השינוי הממוצע השנתי יציב לעומת השנתיים הקודמות - כ-35 אלף. בקרב מקבלי גמלה לילד נכה אפשר להבחין בעלייה בשיעור השינוי במספר המקבלים לעומת השנתיים שחלפו בעקבות כניסתן לתוקף של תקנות אור-נוי, אשר כללו עילות חדשות המזכות בגמלה. שיעור הגידול במספר מקבלי גמלת ניידות גבוה קצת יותר מהנתון שנצפה ב-2010, אך עדיין נמוך לעומת השנים הקודמות, כל זאת מבלי שהיה שינוי במדיניות.

מנובמבר 1999, יכול נכה, שמתקיימים בו כל ההגדרות והתנאים בחוקים ובתקנות, לקבל יותר מגמלה אחת בעד אותו פרק זמן. מלוחות 2 ו-3 עולה כי בדצמבר 2011, 38,869 נכים בגירים ו-4,009 נכים קטינים (שהם כ-16% ממספר מקבלי הקצבות בענף) קיבלו בשנת 2011 בו-זמנית שתי גמלאות ויותר. בולטות במיוחד הקצבות האלה: הקצבה לשירותים מיוחדים, אשר כ-82% ממקבליה זכאים גם לקצבות נוספות (בדרך כלל קצבת נכות), והגמלה לנפגעי פוליו, אשר כ-75% מהזכאים לה מקבלים גם קצבה נוספת (בעיקר ניידות).

לוח 3

מקבלי גמלאות קטינים לפי סוג הגמלה, דצמבר 2011

מספר גמלאות	סוג גמלה	מספר מקבלים	שיעורי השינוי בהשוואה ל-2010
סך הכול	נכים קטינים	30,679	8.4%
גמלה אחת	ילד נכה	26,387	9.5%
	ניידות	283	0.7%
שתי גמלאות	ילד נכה וניידות	4,009	2.3%

ב. קצבת נכות

1) עיקרי החוק

במסגרת ביטוח נכות כללית, משולמת קצבה חודשית למי שהוא תושב ישראל, מגיל 18 ועד גיל פרישה, אשר עקב נכותו נפגעה יכולתו להשתכר מעבודה². קצבה זו מבטיחה לזכאים הכנסה מינימלית לקיום. החוק מגדיר שני סוגי זכאים לקצבה:

- **נכים משתכרים** - גברים או נשים שבעקבות ליקוי גופני, שכלי או נפשי, ממחלה, מתאונה או ממום מולד, איבדו מכושרם להשתכר או שכושרם להשתכר הצטמצם ב-50% או יותר או שהכנסתם החודשית מעבודה אינה עולה על 45% או על 60% (בהתאם להשתייכותם לקבוצה, כפי שיפורט בהמשך) מהשכר הממוצע כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי³.
- **עקרות בית** - נשים נשואות שלא עבדו מחוץ למשק ביתן תקופות המוגדרות בחוק לפני הגשת התביעה לנכות, אשר עקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי, הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מולד, איבדו לפחות 50% מכושרן לתפקד במשק הבית.

בתהליך קביעת הזכאות לקצבה כמה שלבים:

1. קביעת נכות רפואית - רופא מוסמך מטעם המוסד לביטוח לאומי, בכפוף לבדיקות רפואיות ולמסמכים רפואיים, קובע את אחוזי הנכות הרפואית בהתאם למבחני הנכות הקבועים בחוק. האחוזים הרפואיים מבטאים את חומרת המצב הרפואי. במסגרת הבדיקות בודקים הרופא ופקיד התביעות אם מתקיימים תנאי הסף הרפואי של אחוזי הנכות הרפואית: נכה משתכר - 60% לפחות

2 בקביעת הזכאות לקצבת נכות אין התייחסות להכנסת הנכה שלא מעבודה.
3 בשנת 2011 השכר הממוצע לפי חוק ביטוח לאומי היה 8,307 ש"ח.

או 40% במקרים שבהם קיים לפחות ליקוי אחד בשיעור של 25% או יותר; עקרת בית - 50% לפחות.

2. בחינת ההכנסות מעבודה במועד ההצטרפות - גובה ההכנסות מעבודה המאפשרות תשלום קצבה אינו קבוע ומשתנה בהתאם למצב הרפואי ולתקופת הזכאות: קבוצה א': אנשים עם לקות חמורה⁴ או אנשים עם זכאות ממושכת⁵ זכאים לקצבה אם הכנסתם מעבודה אינה עולה על 60% מהשכר הממוצע. קבוצה ב': כל השאר. הם יכולים לקבל קצבת נכות כשהכנסתם מעבודה אינה עולה על 45% מהשכר הממוצע.

3. קביעת דרגת אי כושר - פקיד התביעות של הביטוח הלאומי, לאחר שנועץ ברופא המוסד ובפקיד השיקום, קובע את דרגת אי הכושר להשתכר של הנכה⁶, בכפוף למידת יכולתו לשוב לעבודתו (באופן מלא או חלקי) או להשתלב בעבודה מתאימה אחרת, בהתאם להשכלתו, כושרו הגופני ומצב בריאותו. קביעת דרגת אי כושר מלאה או חלקית מבטאת אובדן מלא או חלקי של כושר ההשתכרות של הנכה, וקביעת דרגת אי כושר קבועה או זמנית מצביעה על אובדן כושר ההשתכרות לצמיתות או לפרק זמן מוגבל.

באוגוסט 2009 הוכנס תיקון 109 לחוק הביטוח הלאומי ("חוק לרון"), שנועד לשפר את התנאים של מקבלי קצבת נכות היוצאים לעבוד, מתוך כוונה לשפר את איכות חייהם, לשלבם בחברה ולשפר את תדמיתם בעיני הציבור. השינוי העיקרי שחולל התיקון היה לאפשר לנכה להגדיל את הכנסתו מעבודה בלי לשלול את זכאותו לקצבה ולהבטיח כי הסכום הכולל שמתקבל מעבודה ומקצבה יהיה **תמיד** גבוה מסכום הקצבה בלבד⁷. זאת ועוד: בעקבות המלצות ועדת לרון, נעשתה חלוקה של הנכים לשתי קבוצות⁸ - קבוצה א' וקבוצה ב' (ראו סעיף 2 לעיל). חלוקה זו נועדה להפריד בין נכים בעלי פוטנציאל גבוה להשתלבות בשוק העבודה לבין נכים שסיכוייהם לכך נמוכים יותר, תוך יצירת קריטריונים שונים לבחינת ההכנסות מעבודה, זאת במטרה לעודד שילוב של נכים בעבודה. כמו כן, כחלק מהתיקון נוספה קצבה חדשה במסגרת ביטוח נכות - קצבת עידוד. קצבה זו משולמת במקום קצבת נכות, למי שהכנסתו מעבודה עולה על הסכום שנקבע בחוק והוא היה זכאי לקצבת נכות 12 חודשים לפחות.

נכה משתכר או עקרת בית, שנקבעה להם דרגת אי כושר מלאה (בשיעור של 75% לפחות), זכאים לקצבה חודשית בגובה 26.75% מהסכום הבסיסי כהגדרתו בחוק⁹. בשנת 2011 סכום הקצבה המלאה ליחיד היה 2,210 ש"ח. לנכים בדרגת אי כושר מלאה, שאינם שוהים במוסד ואשר אחוז נכותם הרפואית 50% לפחות, משולמת תוספת לקצבה החודשית (להלן: קצבה חודשית נוספת) בסכום שבין 237-351 ש"ח, נכון לשנת 2011. כיום כ-65% מציבור מקבלי קצבת הנכות זכאים לתוספת זו.

כמו כן, זכאי הנכה לתוספת בעבור **התלויים** בו: (א) בן/בת זוג תושב ישראל (הנשוי/אה לנכה או ידוע/ה בציבור שלו), שהכנסתו החודשית אינה עולה על 57% מהשכר הממוצע. הנכה זכאי בעבורו

בשנת 2011 סכום הקצבה המלאה ליחיד היה 2,210 ש"ח. לנכים בדרגת אי כושר מלאה, שאינם שוהים במוסד ואשר אחוז נכותם הרפואית 50% לפחות, משולמת תוספת לקצבה החודשית

4 לקות חמורה: מי שנקבעה לו נכות רפואית בשיעור 70% לפחות, או שהוא סובל מפגיור שכלי או ממוגבלות נפשית בשיעור 40% לפחות.

5 זכאות ממושכת: מי שהיה זכאי לקצבה במשך 60 חודשים לפחות במהלך שבע השנים שקדמו ל-1.8.2009.

6 אובדן כושר השתכרות נמוך מ-50% אינו מוכה בקצבה.

7 עד החלת התיקון לחוק, קצבת הנכות הופסקה במרבית המקרים כאשר ההכנסה מעבודה עלתה על 37.5% או 45% מהשכר הממוצע בהתאם להשכלה. כעת בעבור הכנסות מעבודה שאינן עולות על 21% מהשכר הממוצע, קצבתו החודשית של הנכה לא משתנה. בעבור הכנסות שבין 21% ל-25% מהשכר הממוצע מקוזזת הקצבה ב-10%, בעבור הכנסות שבין 25% ל-68% - ב-30%, בעבור הכנסות שבין 68% ל-93% - ב-40%, ובעבור הכנסות הגבוהות מ-93% - ב-60%.

8 נציין כי עקרות בית אינן מסווגות לקבוצה היות שאינן פעילות בשוק העבודה.

9 בהתאם לחוק, קצבת הנכות מתעדכנת ככל הגמלאות, בחודש ינואר מדי שנה בהתאם לשינוי השנתי במדד חודש נובמבר.

לתוספת של 50% מקצבת היחיד המלאה המשולמת לו. (ב) ילד תושב ישראל, על פי הגדרתו בביטוח לאומי - בעבורו זכאי הנכה לתוספת של 40% מקצבת היחיד המשולמת לו (תוספת זו משולמת בעד שני הילדים הראשונים בלבד). עקרת בית נכה זכאית לתוספת בעד שני ילדיה הראשונים בלבד ואין היא זכאית לתוספת בעד בן זוגה.

תוספת התלויים מהווה כלי חשוב במלחמה בעוני במשפחות שאחד ממפרנסיה נכה. נכה משתכר או עקרת בית המקבלים תוספת בעד התלויים בהם, ולהם הכנסות שלא מעבודה, ינוכה מהתוספת בעד התלויים (בלבד) כל סכום ההכנסה שלא מעבודה. יצוין שמלבד ההטבות הניתנות במסגרת הביטוח הלאומי, זכאי נכה גם להטבות מגופים ציבוריים שונים בתנאים המשתנים מגוף לגוף¹⁰.

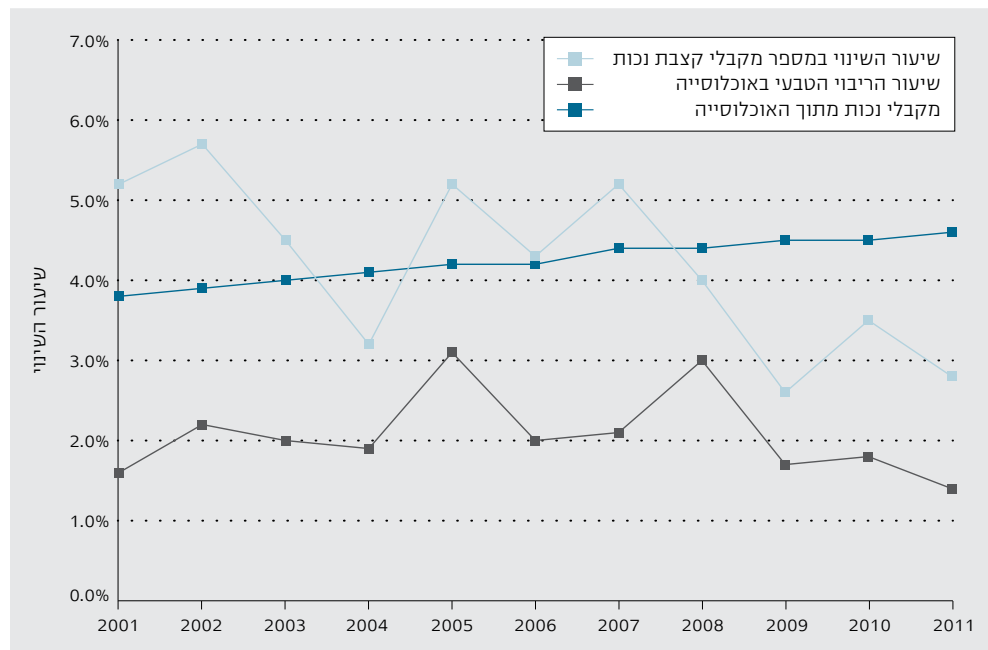
2) מקבלי קצבת נכות

מספר מקבלי קצבת נכות מהביטוח הלאומי עולה מדי שנה בממוצע בשיעור נומינלי של 4.2%, פי 2 ויותר מהריבוי הטבעי באוכלוסייה (1.9%). בסוף השנה היה מספר המקבלים 214,749, כלומר כ-4.6% מהאוכלוסייה בגיל הזכאות (גידול של כ-2% לעומת שנת 2010). לגידול זה כמה סיבות: (א) שיעורי התחלואה באוכלוסייה הגדלים מדי שנה, בין היתר בגלל הגברת המודעות והעלייה בדיווח ובשל הירידה בשיעורי התמותה בקרב החולים. (ב) ההעלאה ההדרגתית בגיל הפרישה, שהחלה ב-2002 ונמשכה ב-2010, הגדילה את אוכלוסיית הזכאים הפוטנציאליים לקצבה. עם זאת אפשר לראות בתרשים 1, שהפערים במגמה של צמצום בשנים האחרונות.

מספר מקבלי קצבת נכות מהביטוח הלאומי עולה מדי שנה בממוצע בשיעור נומינלי של 4.2%, פי 2 ויותר מהריבוי הטבעי באוכלוסייה (1.9%). בסוף השנה היה מספר המקבלים 214,749, כלומר כ-4.6% מהאוכלוסייה בגיל הזכאות (גידול של כ-2% לעומת שנת 2010). לגידול זה כמה סיבות: (א) שיעורי התחלואה באוכלוסייה הגדלים מדי שנה, בין היתר בגלל הגברת המודעות והעלייה בדיווח ובשל הירידה בשיעורי התמותה בקרב החולים. (ב) ההעלאה ההדרגתית בגיל הפרישה, שהחלה ב-2002 ונמשכה ב-2010, הגדילה את אוכלוסיית הזכאים הפוטנציאליים לקצבה. עם זאת אפשר לראות בתרשים 1, שהפערים במגמה של צמצום בשנים האחרונות.

תרשים 1

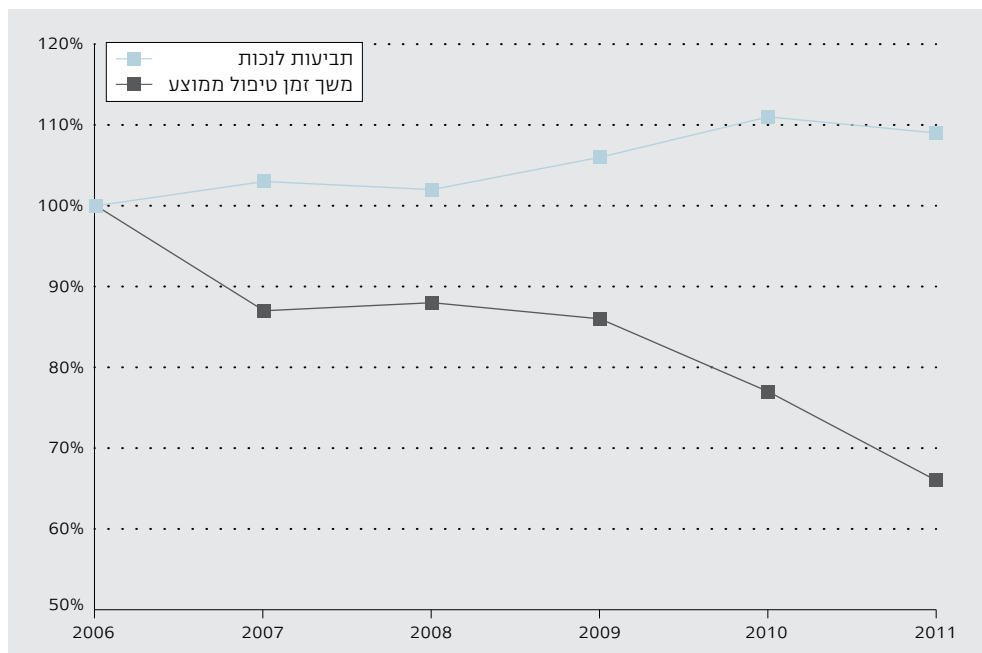
מקבלי קצבת נכות והתפתחות האוכלוסייה בגיל העבודה, 2001-2011

10 הטבות אלה כוללות בין היתר פטור מתשלום דמי ביטוח לביטוח לאומי, פטור מתשלום מס הכנסה ומס רכישה למשרד האוצר, הנחות במיסי ארנונה, סיוע בשכר דירה או ברכישת דירה ע"י משרד הבינוי והשיכון, הנחה במיסים המשולמים למינהל מקרקעי ישראל, הנחות בתחבורה ציבורית, הטבות ממשרד הרווחה והטבות בתשלומים לקופות החולים. פירוט רב יותר אפשר למצוא באתר האינטרנט של המוסד ואצל הגופים המעניקים את ההטבות.

תרשים 2

מספר התביעות לקצבת נכות ומשך זמן הטיפול הממוצע בתיק (אחוזים), 2011–2006

מהתבוננות בתרשים 2 אפשר להבחין במגמת עלייה במספר התביעות לנכות (שהתמתנה מעט בשנה האחרונה), כאשר בשנה האחרונה הוגשו קצת פחות מ-93 אלף תביעות. יצוין שכחלק משיפור השירות, המוסד שם לו למטרה לצמצם את משך זמן הטיפול בתיק מרגע הגשת התביעה ועד מועד ההחלטה. תרשים 2 מוכיח כי מטרה זו הושגה: משך זמן הטיפול הממוצע בתיק תביעה לנכות ירד ב-40% בהשוואה לשנת 2006 וב-10 ימים (שהם כ-17%) בהשוואה לשנת 2010 והוא כיום 54 ימים. בדיקה של התפלגות מקבלי הקצבה בדצמבר 2011 לפי מין ודרגת אי הכושר שנקבעה להם, כפי שהיא מוצגת בלוח 4, מצביעה על פער ניכר בדרגות אי הכושר שנקבעות לנכים משתכרים ולעקרות

בתרשים 2 אפשר להבחין במגמת עלייה במספר התביעות לנכות, כאשר בשנה האחרונה הוגשו קצת פחות מ-93 אלף תביעות

לוח 4

מקבלי קצבת נכות לפי מין ודרגת אי כושר (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

מין	סך הכול	דרגת אי כושר				סך הכול	
		75% -100%	74%	65%	60%	אחוזים	מספרים מוחלטים
סך הכול	214,749	173,134	3,950	13,255	24,410	100%	214,749
גברים	124,490	84.7%	1.2%	4.2%	10.0%	100%	124,490
נשים	90,259	75.0%	2.7%	8.9%	13.3%	100%	90,259
מהן: נשים משתכרות	73,829	83.3%	1.5%	5.0%	10.1%	100%	73,829
עקרות בית	16,430	37.7%	8.2%	26.5%	27.7%	100%	16,430

לוח 5

מקבלי קצבת נכות לפי גיל נוכחי, גיל ממוצע וליקוי עיקרי
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

ליקוי עיקרי	סה"כ	גיל					
		24-18	34-25	44-35	54-45	55-גיל פרישה	גיל ממוצע
		15,073	30,650	38,707	52,795	77,524	47.3
		100%	100%	100%	100%	100%	
נפשי	43,376	20.2%	28.8%	28.6%	20.8%	12.1%	43.6
הפרעות פסיכונורוטיות	26,803	12.5%	14.5%	14.6%	14.4%	9.1%	45.2
פיגור שכלי	22,447	10.5%	25.9%	14.1%	7.5%	3.6%	38.1
פנימי	51,327	23.9%	8.5%	13.7%	23.5%	38.2%	53.9
אורוגניטלי	7,138	3.3%	1.4%	2.4%	3.7%	4.6%	52.1
נוירולוגי	27,664	12.9%	15.5%	12.3%	11.6%	13.3%	47.1
לוקומוטורי	17,648	8.2%	4.7%	7.0%	9.5%	10.0%	50.4
חושי ראייה	10,845	5.1%	5.0%	4.7%	4.9%	5.5%	48.1
חרשות	4,892	2.3%	4.7%	2.0%	1.9%	2.1%	44.6
אחר	2,609	1.2%	0.3%	0.4%	2.1%	1.4%	52.0

לכ-84% מהנכים המשתכרים נקבע אובדן מלא של כושר ההשתכרות ורק כ-38% מעקרות הבית זכאיות לגמלה מלאה

בית. לכ-84% מהנכים המשתכרים נקבע אובדן מלא של כושר ההשתכרות ורק כ-38% מעקרות הבית זכאיות לגמלה מלאה. ההבדלים מקורם כנראה בחובת מבחני הזכאות השונים בין שתי הקבוצות.

לוח 5 מציג את מקבלי קצבת נכות לפי גיל¹¹, גיל ממוצע וליקוי עיקרי¹². מבין מקבלי הקצבה, מספר הלוקים בבעיה נפשית כליקוי עיקרי מוסיף להיות הגדול ביותר. כמו כן ישנם הבדלים במאפייני הליקוי העיקרי בין קבוצות הגיל השונות - בגיל צעיר מצטרפים בדרך כלל נכים הסובלים ממומים מולדים (פיגור¹³, נפש¹⁴, חירשות ונוירולוגי¹⁵), ובגיל מבוגר - בעקבות מחלות המופיעות עם הגיל (פנימי¹⁶, אורוגניטלי¹⁷).

מצבם המשפחתי של מקבלי הקצבה והתלויים בהם כמוגדר בחוק מוצג בלוח 6. אפשר לראות כי 48% ממקבלי הקצבה נשואים¹⁸, אך ל-41% מהם לא משולמת תוספת בעבור משפחתם, בגלל

11 יש לציין כי השימוש במשנתה גיל אינו מאפשר להבחין בין נכים שהצטרפו למערכת בגיל מבוגר לבין כאלה שהחלו לקבל קצבה בגיל צעיר ועדיין מקבלים. להסבר מפורט יותר ראו בפרסום **מקבלי קצבת נכות בשנת 2011**, שיראה אור בקרוב בסדרת הסקרים התקופתיים.

12 ליקוי עיקרי מוגדר כליקוי בעל האחוז הרפואי הגבוה ביותר מבין ליקויי של האדם. אפשר לראות כי מחלת הסרטן אינה נכללת בין רשימת הסעיפים, כיוון שאחוזי הנכות הרפואית בביטוח הלאומי אינם נקבעים על פי מחלות אלא על פי האיברים ותפקודם.

13 כולל את הלוקים בתסמונת דאון.

14 כולל את הלוקים באוטיזם.

15 כוללות: תסמונות מוחיות, הפרעות עצבים והפרעות פרכוסיות.

16 כוללות: מחלות דם, לב, כבד וריאות, סוכרת, אסתמה ומרבית מחולי הסרטן.

17 כוללות: בעיות בכליות, בדרכי השתן והרבייה ובשלפוחית השתן (סעיף שכיח בקרב חולי סרטן הערמונית).

18 נכים שלהם ידוע/ה בציבור אינם נחשבים כנשואים.

לוח 6

מקבלי קצבת נכות לפי מצב משפחתי והרכב תלויים (מספרים מוחלטים ואחוזים),
דצמבר 2011

הרכב תלויים							סה"כ	מצב משפחתי	סה"כ
בן זוג + 2 ילדים	בן זוג + ילד	בן זוג	2 ילדים	ילד	יחיד	סה"כ			
14,935	6,790	16,621	18,357	16,079	141,967	214,749			
7.0%	3.2%	7.7%	8.5%	7.5%	66.1%	100%			
14,748	6,688	16,492	13,212	9,247	42,556	102,943	סה"כ	נשואים	
13,527	5,887	14,708	4,277	3,293	21,105	62,797		גברים	
1,221	801	1,784	4,308	3,434	12,168	23,716		נשים משתכרות	
.	.	.	4,627	2,520	9,283	16,430		עקרות בית	
187	102	129	5,145	6,832	99,411	111,806		לא נשואים סה"כ	
175	92	109	2,258	2,691	56,368	61,693		גברים	
12	10	20	2,887	4,141	43,043	50,113		נשים משתכרות	

הכנסות גבוהות של הנכה (שלא מעבודה) או של בן/ת זוגו (מעבודה ושלא מעבודה). אפשר לראות כי שיעור הנשים המשתכרות הנשואות נמוך, משום שאשה נשואה, שלא עבדה לפני הגשת התביעה פרק זמן המוגדר בחוק, נחשבת כעקרת בית.

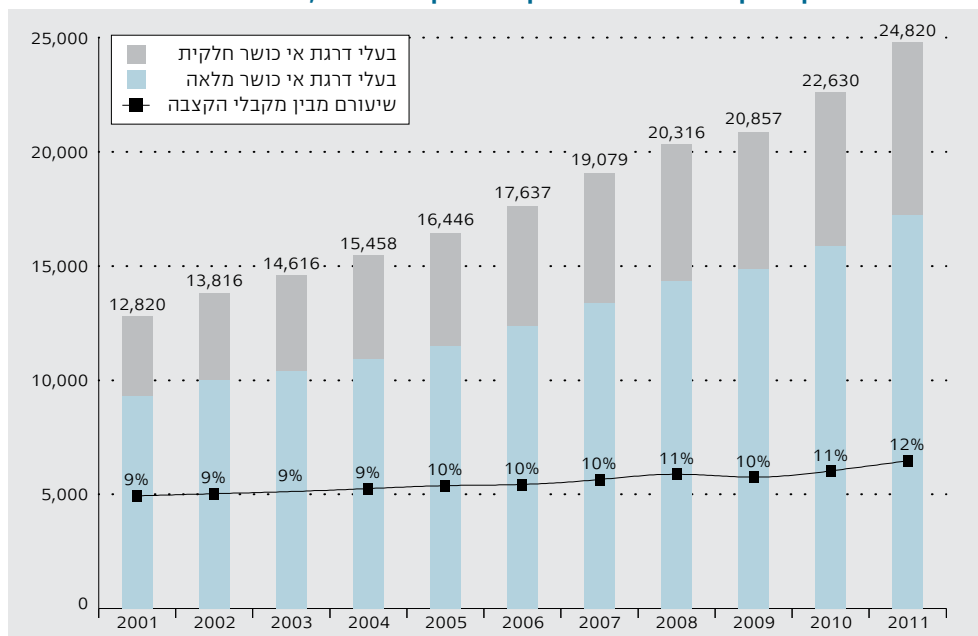
הנושא העיקרי אשר בעטיו הוקמה ועדת לרון היה כאמור שילובם של מקבלי קצבת נכות בשוק העבודה, מתוך כוונה לשפר את איכות חייהם, לשלבם בחברה ולשפר את תדמיתם בעיני הציבור. ארגון ה-OECD, שאליו הצטרפה ישראל לאחרונה, מדגיש במדיניותו את הצורך לעודד את מקבלי הקצבאות להשתלב בשוק העבודה, לטובת המשך הצמיחה, תוך התמודדות עם החסמים הקיימים בו. קביעה זו נשענת על טענה לפיה לאחוז גדול מבין מקבלי הקצבה יכולת תעסוקה חלקית לא מנוצלת בגלל כמה גורמים: (א) מוגבלויותיהם מעמידות אותם בעמדת נחיתות בתחרות הקיימת בשוק העבודה; (ב) מקומות עבודה רבים אינם נגישים או מותאמים לאנשים עם מוגבלויות; (ג) מלבד הקצבה, מקבלי הקצבה זכאים כאמור להטבות מגופים ציבוריים שונים, ששווין הכלכלי עשוי להיות גבוה. לא מן הנמנע כי החשש מפגיעה בהטבות אלו מונע מחלק מהנכים לדרוש עבודה.

תרשים 3 מציג את מספר מקבלי הקצבה המועסקים בשוק העבודה ושיעורם מבין מקבלי הקצבה. שיעורי ההשתתפות הנמוכים בשוק העבודה הפתוח הם אחת הבעיות הבולטות שמתמודדים איתה קובעי המדיניות בישראל. עדיין מוקדם להסיק מסקנות בנוגע להשפעותיו של חוק לרון על שיעור ההשתתפות בשוק העבודה, בעיקר לאור תקופת האכשרה הנדרשת בחוק. עם זאת, בעשור האחרון רק כ-10% בממוצע מבין מקבלי קצבת נכות השתתפו באופן פעיל בשוק העבודה, כאשר בשנתיים האחרונות נצפית מגמת עלייה קלה - ייתכן שבהשפעת התיקון בחוק. כמו כן, אפשר לראות כי חלקם של מקבלי הקצבה בעלי דרגה נכות חלקית גבוה בקרב המועסקים ביחס לחלקם בין המקבלים. המצדדים במבחן כושר ההשתכרות הקיים טוענים כי הוא מנבא במידה סבירה את יכולתו של הנכה להשתלב בעבודה. לא מן הנמנע שלגובה הקצבה השפעה לא מעטה על סיכוי ההצטרפות לשוק העבודה.

בעשור האחרון רק כ-10% בממוצע מבין מקבלי קצבת נכות השתתפו באופן פעיל בשוק העבודה, כאשר בשנתיים האחרונות נצפית מגמת עלייה קלה

תרשים 3

מקבלי קצבת נכות המועסקים בשוק העבודה^{1,9}, 2001-2011

ניתוח רב-משתני: הסיכויים של נכים לקבל קצבת נכות

כחלק מהניסיון לשרטט פרופיל של נכה המקבל קצבת נכות חודשית מביטוח לאומי, ובמטרה לבחון את איתנותו הפיננסית של המוסד לביטוח לאומי נוכח השינויים הדמוגרפיים המתרחשים באוכלוסייה, ערכנו ניתוח רב משתני (רגרסיה לוגיסטית), אשר בעזרתו ביקשנו לאמוד את ההסתברות של אדם שאינו נמנה עם מקבלי קצבת נכות לקבל קצבת נכות במהלך השנה שלאחר מכן¹, ואת יחסי הסיכויים של קבוצות שונות באוכלוסייה לקבל קצבה.

מתודולוגיה

תנאי הזכאות לקצבת נכות כוללים את מצב התעסוקה של הנכה, שמדווח לביטוח הלאומי כשנה וחצי לאחר תום שנת המס². אשר על כן, הוחלט לבסס את הניתוח על נתוני האוכלוסייה משנת 2009.

קצבת נכות מיועדת להבטיח רמת מחיה מינימלית לאנשים עם מוגבלות שכושרם להשתכר נפגע כתוצאה מנכותם. לקצבת נכות זכאים רק תושבי ישראל בגיל העבודה, כמוגדר בחוק (גברים בני 18-67 ונשים בנות 18-62). לפיכך, רק מי שבשנת 2010 נמנו עם תושבי ישראל בגיל העבודה

1 חשוב לציין כי רגרסיה זו איננה בוחנת את ההסתברות של אדם להיות נכה אלא את הסתברותו להצטרף למעגל מקבלי קצבת נכות - אשר מצבו הרפואי של האדם הינו רק אחד מהקריטריונים לזכאות.
 2 נתוני התעסוקה וההכנסות מופקים ע"י רשות המיסים ומתבססים על ההכנסות המדווחות לגבי כלל העובדים במשק - הן השכירים והן העצמאיים.

נכללו ברגרסיה. בשלב השני, מתוך אוכלוסייה זו הורדנו את מקבלי קצבת נכות בשנת 2009 וכך התקבלה האוכלוסייה הפוטנציאלית להצטרף למקבלי הקצבה בשנת 2010.

בשלב הבא סומנו המצטרפים החדשים למקבלי קצבת נכות בשנת 2010 מתוך האוכלוסייה הרלוונטית באמצעות משתנה בינארי ונאספו נתונים דמוגרפיים וכלכליים, עשויים להשפיע על ההסתברות להימנות עם מקבלי הקצבה. לבסוף, נוכח גודל הקבוצה, נלקח מדגם מקרי של 10% מתוך האוכלוסייה הרלוונטית³. בשורה התחתונה, הרגרסיה מתבססת על מדגם שגודלו 408,376 תצפיות, 1,945 בהן הצטרפו למקבלי נכות בשנת 2010.

להלן המשתנים ששימשו לרגרסיה:

- מין - משתנה דמי המקבל את הערך 1 לגבר ו-0 לאישה.
- גיל - משתנה לא רציף המקבל ערך שונה בעבור כל גיל.
- לאום - משתנה דמי המקבל את הערך 1 לערבי ו-0 ליהודים ולכל השאר.
- חרדי⁴ - משתנה דמי המקבל את הערך 1 לחרדי ו-0 לכל השאר.
- עולה חדש - משתנה דמי המקבל את הערך 1 לסימון תושב שעלה ארצה מ-1990 ואילך ו-0 לכל השאר.
- שכר חודשי - משתנה רציף המכיל את ההכנסה (מעבודה) החודשית הכוללת-הממוצעת מעבודה בשנת 2009 של האדם, בהתאם לדיווח לרשות המיסים.
- ענף כלכלי - משתנה דמי המקבל ערך שונה עבור כל ענף בהתאם להגדרות הלמ"ס⁵.

תוצאות הסטטיסטיקה התיאורית

- בשנת 2010 הצטרפו כ-20 אלף איש - שהם כ-0.5% מהאוכלוסייה הרלוונטית - למעגל מקבלי הקצבה, מתוך יותר מ-4 מיליון איש בגיל העבודה.
- שיעור הגברים אשר התחילו לקבל קצבה בשנת 2010 גדול ב-11% משיעורם בקרב האוכלוסייה הפוטנציאלית. שיעור הערבים שהחלו לקבל קצבה גבוה בכ-8% מגודלם היחסי באוכלוסייה הרלוונטית. ממצאים אלה תואמים את נתוני התחלואה בארץ.
- כצפוי, שיעור המצטרפים החדשים הולך ועולה ביחס לגיל: שיעור המצטרפים החדשים בני 20 נמוך בכ-50% ממשקלם באוכלוסייה, ואילו שיעור בני ה-60 גבוה ב-260% ממשקלם היחסי באוכלוסייה. ממצאים אלה תואמים את נתוני התחלואה הידועים בארץ ובעולם.
- שיעור המועסקים שהחלו לקבל קצבה נמוך ב-17.1% משיעורם באוכלוסייה - זאת כתוצאה מקריטריון ההכנסה מעבודה הכלול בתנאי הזכאות לקצבה.
- שיעור העולים החדשים שהחלו לקבל קצבה גדול ב-15.5% בהשוואה לשיעורם באוכלוסייה - אפשר להסביר זאת בין היתר בגילם הממוצע הגבוה ובקשיי ההשתלבות שלהם בשוק העבודה.

3 הפרטים באוכלוסייה סודרו על פי מינם וגילם (מהקטן לגדול), כאשר הלכה למעשה כל אדם עשירי נלקח למדגם.
4 הגדרת זיהוי חרדים מופיעה במחקר **השפעת גובה קצבאות הילדים על פריון הילודה**, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, נספח 1, ע"מ 55-58, אוקטובר 2010.
5 אדם שעובד ביותר ממקום אחד משויך לענף ממנו הוא מקבל שכר גבוה יותר.

תוצאות הרגרסיה⁶

המודל שנבחר כלל, מלבד משתנים עצמאיים לכל קטגוריה, גם משתני אינטראקציה ביניהם. להלן המסקנות הבולטות מיחסי ההסתברויות (odds-ratio) שהתקבלו בעבור הערכים השונים שמקבל כל אחד מהמשתנים.

- מלבד גילאי 18-19, שבהם ילדים רבים מפסיקים לקבל גמלה לילד נכה ומתחילים לקבל קצבת נכות, ההסתברות להימנות עם מקבלי קצבת נכות עולה עם הגיל. אם מתייחסים לגיל כמשתנה רציף, רואים כי השפעתו עולה עם הגיל, בקצב הולך וגובר (דהיינו עקומה קעורה). אם מתייחסים לגיל כמשתנה דמי, אזי עד גיל 44 התוספת השולית להסתברות היא שלילית ומגיל 45 היא חיובית - כאשר בסמוך לגיל הפרישה יחס הסיכויים גבוה ב-250% בהשוואה לאדם צעיר.
- הסיכוי של גבר לקבל קצבת נכות גבוה ב-33% מהסיכוי של אישה, בהנחה שכל שאר המשתנים זהים.
- הסיכוי של גבר ערבי לקבל קצבת נכות גבוה ב-17% מזה של גבר יהודי וגבוה ב-47% משל אישה ערבייה. זהו פועל יוצא של שיעורי התחלואה הגבוהים בקרב ערבים ישראלים, כפי שמופיע בפרסומי משרד הבריאות. ייתכן שההסתברות הנמוכה של נשים ערביות לקבל קצבת נכות נובעת מהיותן בדרך כלל עקרות בית.
- בקרב הציבור החרדי יחס הסיכויים של אישה לקבל קצבה גבוה מזה של גבר ב-23%.
- הסיכוי של אישה שעלתה לארץ לאחר ינואר 1990 לקבל קצבה גבוה ב-29% משל מי שנולדה בארץ או עלתה לפני כן, וב-30% מהסיכוי של גבר שעלה ארצה בתקופה זו.
- הסיכוי של אדם שהשתכר שכר השווה לשכר הממוצע במשק להצטרף למקבלי הקצבה נמוך בכ-64% משל אדם שלא עבד וב-46% משל מי שהשתכרו שכר מינימום - תוצאה זו מבליטה את העובדה כי קצבת הנכות היא חלופה לשכר העבודה בקרב בעלי הכנסה נמוכה, בעיקר אם מביאים בחשבון את שווי ההטבות הנלוות לקצבה.
- למובטלים או לעובדים שעסקו בענפי החקלאות והתעשייה סיכוי שולי גבוה יותר להימנות עם מקבלי קצבת נכות מאשר למועסקים בתחומי הבנקאות או השירותים הציבוריים.⁷ נראה שלמאמץ הפיזי המושקע בעבודה השפעה לא מבוטלת על ההסתברות להצטרף למעגל מקבלי הקצבה.

6 תוצאות הרגרסיה מאמתים את מסקנות שעלו מניתוח הסטטיסטיקה התיאורית.
7 חשוב לציין כי זוהי איננה תוצאה מובהקת סטטיסטית.

ג. קצבה לשירותים מיוחדים

1) עיקרי החוק

לקצבה לשירותים מיוחדים (להלן שר"מ) זכאים מבוטחים המתגוררים בארץ הזקוקים לעזרה של אדם אחר בפעולות היום-יום (לבישה, אכילה, רחצה, ניידות וכיו"ב), או שהם זקוקים להשגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים.²⁰

20 בדומה לתנאי הזכאות לפי חוק ביטוח סיעוד סעיף 223 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995.

לקצבה זכאי גם מי שנזקק לדיאליזה (לפחות פעמיים בשבוע), מי שעובר טיפול אקטיבי במחלות אונקולוגיות ותלוי בעזרת הזולת (לפחות 12 ימים בחודש), ומי שהושתל בגופו איבר (כליה, לב, לבלב, ריאה, כבד) או שעבר השתלת מוח עצם עצמונית או מתורם זר. לקצבה זכאים גם עיוורים שנקבעה להם נכות רפואית של 90% לפחות, והם מתגוררים לבדם או עם בן זוג עיוור או שלהם חירשות בשיעור 50% ויותר.

לקצבה זכאי מי שמתקיימים בו התנאים שלהלן²¹, ובלבד שלא הגיע לגיל פרישה לפני שהוגשה התביעה:

- מקבלי קצבת נכות יהיו זכאים לשר"מ אם שיעור נכותם הרפואית הוא 60% ויותר (בסעיפי הליקוי המוכרים לשר"מ), ובתנאי שהם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על פי חוק אחר.
- מבוסס שנקבעה לו נכות רפואית בשיעור של 75% לפחות והוא אינו מקבל קצבת נכות זכאי לשר"מ מיוחד, ובתנאי שהוא אינו מקבל קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על פי חוק אחר, והכנסתו החודשית מעבודה איננה גבוהה מ-5 פעמים השכר הממוצע (41,535 ש"ח בשנת 2011).
- מקבל הטבות על פי הסכם הניידות יהיה זכאי לשר"מ רק אם ועדה רפואית קבעה כי הוא מוגבל בניידות בשיעור 100% או שהוא זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים או שהוא מרותק למיטה.

מי שמאושפז במוסד הניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום אינו זכאי לקצבה.

עולים חדשים (המחזיקים בתעודת עולה) ועדיין לא חלפה שנה ממועד עלייתם ארצה, זכאים לשר"מ עולים. כמו כן, נכה שהיה זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים לפני שהגיע לגיל פרישה זכאי, עם הגיעו לגיל זה, לבחור בין המשך קבלת קצבת שר"מ ובין גמלת סיעוד - בדרך כלל הגבוהה מביניהן.

לקצבת שר"מ שלוש רמות, הנקבעות בהתאם למידת התלות של הנכה בעזרת הזולת. גובה הקצבה נקבע יחסית לקצבת נכות מלאה ליחיד (25% מהשכר הממוצע), כאשר בנוסף לה זכאים מקבלי הקצבה לתוספת קצבה (להלן קח"ן לשר"מ): (א) מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית רוב פעולות היומיום ברוב שעות היממה זכאי לקצבה בסיסית בגובה 50% מקצבת נכות מלאה - 1,033 ש"ח - ולקח"ן בסכום של 289 ש"ח. (ב) מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית כל פעולות היומיום ברוב שעות היממה זכאי לקצבה בשיעור של 105% - 2,168 ש"ח - ולקח"ן בסכום של 589 ש"ח. (ג) מי שתלוי לחלוטין באדם אחר בעשיית כל פעולות היומיום בכל שעות היממה זכאי לקצבה בסיסית בשיעור 175%²² מקצבת נכות מלאה - 3,614 ש"ח - ולקח"ן בסכום של 878 ש"ח. כל הסכומים נכונים ל-2011.

2) מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים

בדצמבר 2011 קיבלו 36,098 איש קצבה לשירותים מיוחדים - 6% יותר מאשר בחודש המקביל ב-2010. מהתבוננות בלוחות 3 ו-7 רואים כי רבים ממקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים מקבלים יותר מקצבה אחת מביטוח לאומי. 76% מהם מקבלים בנוסף גם קצבת נכות ו-20% נוספים זכאים לקצבת זיקנה. הנתונים מראים כי יש עלייה במספר הזכאים לשר"מ ככל שהגיל עולה (גילם הממוצע של המקבלים הוא 52). עוד אפשר לציין את העלייה הקלה בשיעור הקשישים מבין מקבלי הקצבה,

בדצמבר 2011 קיבלו 36,098 איש קצבה לשירותים מיוחדים - 6% יותר מבחודש המקביל ב-2010

21 תקנות הביטוח הלאומי (ביטוח נכות) (מתן שירותים מיוחדים), התשל"ט - 1978.
22 שיעורי קצבה אלה משולמים מינואר 2009. עד אז שיעורי הקצבה היו 50%, 100% ו-150% בהתאמה.

לוח 7

מקבלי קצבת שר"מ לפי קבוצת הזכאות, מין וגיל (מספרים מוחלטים ואחוזים),
דצמבר 2011

קבוצת זכאות	מין	סך הכול						גיל					
		מספרים מוחלטים	אחוזים	24-18	34-25	44-35	54-45	64-55	65 ויותר				
סך הכול	מספרים מוחלטים	36,098	100%	2,946	3,556	4,097	6,240	12,264	6,995				
	אחוזים		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%				
שר"מ רגיל	סה"כ	27,416	76%	100%	98%	95%	93%	79%	23%				
	גברים	15,292	42%	59%	53%	47%	44%	45%	23%				
	נשים	12,124	34%	41%	45%	48%	49%	35%	0%				
שר"מ מיוחד	סה"כ	1,503	4%	0%	2%	5%	7%	6%	1%				
	גברים	871	2%	0%	1%	3%	3%	4%	1%				
	נשים	632	2%	0%	1%	3%	4%	2%	0%				
שר"מ קשישים	סה"כ	7,179	20%	15%	76%				
	גברים	3,059	8%	44%				
	נשים	4,120	11%	15%	33%				

לוח 8

מקבלי קצבת שר"מ לפי עילת הזכאות ואחוז הקצבה (מספרים מוחלטים ואחוזים),
דצמבר 2011

עילת זכאות	סך הכול			אחוז קצבה		
	מספרים מוחלטים	אחוזים	50	105	175	
סה"כ	36,098	100%	52%	27%	21%	
תלויים בעזרת הזולת	31,287	100%	44%	31%	24%	
נוקדים לדיאליזה	2,532	100%	100%	.	.	
עוברים טיפול אקטיבי	748	100%	100%	.	.	
סובלים מעיוורון	1,270	100%	100%	.	.	
סובלים מעיוורון ומחרשות	95	100%	100%	.	.	
עברו השתלת מוח עצם	99	100%	100%	.	.	
עברו השתלת איברים	67	100%	100%	.	.	

שבחרו להמשיך לקבל קצבת שר"מ ולא גמלת סיעוד - לעומת שנת 2010 (20% כיום לעומת 19%). אפשר להסביר זאת בירידה המתמשכת בשיעורי התמותה בישראל.²³

כאמור, מקבלי שר"מ נחלקים לשלוש רמות זכאות. לוח 8 מציג את עילות הזכאות ורמת הזכאות לקצבה של מקבלי שר"מ ומראה כי קצת פחות מ-87% ממקבלי הקצבה תלויים בעזרת הזולת בביצוע

23 על פי ממצאי המחקר סיבות המוות המובילות בישראל שפרסם משרד הבריאות, יולי 2011.

לוח 9

מקבלי קצבת שר"מ לפי ליקוי עיקרי ואחוז רפואי (מספרים מוחלטים ואחוזים),
דצמבר 2011

אחוז רפואי				סך הכול		ליקוי עיקרי
100-90	89-80	79-70	69-60	אחוזים	מספרים מוחלטים	
21,331	6,161	5,055	3,551		36,098	סך הכול
100%	100%	100%	100%	100%		
2.6%	6.7%	23.2%	15.3%	7.4%	2,682	נפשי
3.9%	8.9%	20.7%	25.6%	9.3%	3,343	פיגור שכלי
27.8%	18.8%	12.5%	9.5%	22.3%	8,064	פנימי
12.7%	2.5%	1.6%	2.2%	8.4%	3,033	אורוגניטלי
34.8%	46.9%	30.3%	30.1%	35.8%	12,918	נוירולוגי
5.5%	13.9%	9.9%	14.8%	8.4%	3,049	לוקומוטורי
12.6%	1.9%	1.3%	1.5%	8.1%	2,914	חושי
0.1%	0.4%	0.3%	1.0%	0.3%	95	אחר

פעולות היומיום (31,287 מתוך 36,098) ועוד כ-10% זכאים לקצבה כיוון שעברו טיפול רפואי מיוחד²⁴. כ-52% ממקבלי שר"מ זכאים לקצבה ברמה של 50% - מכאן שהם תלויים בעזרת הזולת במשך רוב היום לביצוע מרבית מפעולות היומיום.

בכפוף להגדרות החוק, לא כל סעיפי הליקוי של האדם מובאים בחשבון לצורך קביעת הזכאות לשר"מ, ואחוזי הנכות הרפואית המינימליים הנדרשים לצורך זכאות הם 60%. לוח 9 מציג את התפלגות מקבלי הקצבה על פי הליקוי העיקרי ואחוז הנכות שנקבע להם²⁵. כפי שאפשר לראות, הליקויים של מקבלי קצבת שר"מ שונים מהליקויים של מקבלי נכות (לוח 5). מקבלי קצבת שר"מ סובלים ברובם מבעיות נוירולוגיות או פנימיות ורק מעטים סובלים מבעיות נפשיות או מפיגור. מצבם הרפואי של מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים חמור מזה של יתר מקבלי קצבת הנכות: ל-60% מהם נכות רפואית בדרגה של 100% (לעומת לכ-17% בקרב מקבלי נכות)²⁶.

ד. גמלה לילד נכה

(1) עיקרי החוק

הגמלה לילד נכה נועדה לסייע למשפחה המטפלת בילד עם צרכים מיוחדים בהוצאות הכרוכות בטיפול האישי והסיעודי הקשה בו, או בכל טיפול אחר שנועד לשפר את תפקודו, וכן לעודד את המשפחה לטפל בילד במסגרת הבית והקהילה.

בתהליך הזכאות לגמלה שני שלבים: בשלב הראשון, פקיד התביעות מוודא שמתקיימים תנאי הזכאות המקדימים: הילד, כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי, עדיין לא הגיע לגיל 18, הוא ילדו של

24 יש לציין כי מקבלי שר"מ שלהם אחת מהעילות האוטומטיות (עיוורים או נכים שעברו טיפול רפואי מיוחד) ומצבם הרפואי הקשה מנקה להם קצבה בשיעור גבוה מהקבוע בתקנות, נספרים כתלויים בזולת.
25 האחוז הרפואי המוצג הוא המובא בחשבון לצורך קביעת הזכאות לשר"מ.
26 ראו לוח 1/1 בנספח.

מבוטח (או של מי שהיה מבוטח ונפטר בהיותו תושב ישראל²⁷) והוא אינו מוחזק במשפחת אומנה²⁸ או במוסד (בתנאי פנימייה שבו ניתנים שירותי ריפוי, סיעוד או שיקום²⁹). בשלב השני, בודק רופא מומחה ברפואת ילדים מטעם המוסד את הילד וקובע אם מתקיים בו אחד התנאים האלה³⁰:

- הילד תלוי בעזרת הזולת: ילד שמלאו לו 3 שנים וכתוצאה ממחלה, תסמונת, תאונה או מום מלידה הוא תלוי בעזרת הזולת, באופן חריג מהמקובל בקרב בני גילו, בביצוע פעולות היום-יום (לבישה, אכילה, רחצה, היגיינה אישית וניידות בבית).
- הילד זקוק לנוכחות קבועה: ילד שמלאו לו 90 ימים ובשל ליקוי רפואי חמור, מחלה כרונית קשה, הפרעת התנהגות חמורה או פיגור שכלי אי אפשר להשאירו בלא השגחה והוא זקוק לנוכחות מתמדת של הזולת, למניעת סכנת חיים לעצמו ו/או לאחרים.
- לילד ליקוי מיוחד הקבוע בתקנות³¹: ילד הסובל מעיכוב התפתחותי; ילד הזקוק לסיוע בתקשורת; ילד עם ירידה בשמיעה; ילד עם ליקוי ראייה; ילד עם אוטיזם או פסיכוזה; ילד עם תסמונת דאון.
- הילד זקוק לטיפול רפואי מיוחד: ילד שמלאו לו 90 ימים ובשל מחלה כרונית הוא זקוק לטיפול רפואי מיוחד (כמפורט בחוק).

באוקטובר 2010 הוחל ביישום המלצות ועדת אור-נוי, בבחינת עילות הזכאות לגמלה לילד נכה. הוועדה בדקה את תנאי הזכאות לגמלה והציעה שינויים בהם. בעקבות המלצותיה ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד נהיו זכאים לגמלה. שיעור הגמלה בחלק מהעילות השתנה, ואוחדה התוספת לדמי מחיה ועזרה בלימודים ל-20% מגובה הגמלה המלאה.

על פי תקנות ילד נכה, סכום הגמלה נקבע כאחוז מקצבת נכות מלאה ליחיד לכל סוג ליקוי³². ילד שמתקיים בו יותר מתנאי זכאות אחד, יהיה זכאי לגמלה אחת בשיעור הגבוה ביותר. בשנת 2011 סכום הגמלה החודשית הבסיסית לילד, המקבל גמלה בשיעור 100%, היה 2,060 ש"ח. לילדים שעיקר זמנם מוקדש ללימודים או שהם מטופלים במסגרת חינוכית לטיפול בבעיות תפקודיות או התפתחותיות הנובעות מליקויים, משולמת תוספת בשיעור של 20% מקצבת יחיד מלאה. משנת 2002, ילדים המקבלים גמלה בסיסית³³ בשיעור 80% לפחות, זכאים לקצבה חודשית נוספת (להלן קח"ן) בשיעור 17% מקצבה מלאה ליחיד - 351 ש"ח לחודש ב-2011. משפחה שבה שני ילדים או יותר המקבלים גמלה לילד נכה תהיה זכאית לגמלה בשיעור מוגדל ב-50% בעבור כל אחד מהילדים (משיעור הגמלה המגיע לכל ילד). משפחות שבהן שני ילדים עם צרכים מיוחדים, אשר אחד מהם לא זכאי לגמלה (משום שהוא שוהה במוסד או שהוא בן יותר מ-18 ועד הגיעו לגיל 18 שולמה בעבורו גמלה), תהיה זכאית אף היא לגמלה בשיעור מוגדל בעבור הילד.

לילדים שמלאו להם 18, ולהם פוטנציאל זכאות לקצבת נכות או שר"מ, יזום המוסד תביעה אוטומטית לצורך מיצוי זכויות בגמלאות אלה, ובמקביל נמשך תשלום הגמלה לשלושה חודשים נוספים.

בשנת 2011 סכום הגמלה החודשית הבסיסית לילד, המקבל גמלה בשיעור 100%, היה 2,060 ש"ח. לילדים שעיקר זמנם מוקדש ללימודים או שהם מטופלים במסגרת חינוכית לטיפול בבעיות תפקודיות או התפתחותיות הנובעות מליקויים, משולמת תוספת בשיעור של 20% מקצבת יחיד מלאה

27 רבות ילדים חורגים או מאומצים שטרם מלאו להם 18 שנים.
 28 משפחת אומנה המחזיקה בילד עם צרכים מיוחדים זכאית לתמיכה ממשד הרווחה.
 29 חוץ ממקרים מיוחדים שהילד מוחזק במוסד והוריו נושאים בכל הוצאות אחזקתו.
 30 על פי תקנות הביטוח הלאומי (ילד נכה), התש"ע - 2010, סעיף 1: הגדרות.
 31 ילד שנמצא זכאי לגמלה בקטגוריה זו רשאי לקבל גמלה לילד נכה מיום לידתו.
 32 בניגוד לקצבת נכות, שבה גובה הקצבה נקבע אישית לכל נכה, אין הבדל בין מקבלי גמלה לילד נכה הזכאים באותה עילה. שיעורי הגמלה מופיעים בתקנות הביטוח הלאומי (ילד נכה), התש"ע - 2010, סעיף 2: גמלה לסידורים מיוחדים.
 33 לא כולל התוספת בעבור לימודים.

2) מקבלי גמלה לילד נכה

בדצמבר 2011 קיבלו 30,396 ילדים גמלה לילד נכה - גידול של 8.5% לעומת התקופה המקבילה ב-2010, וזה שיעור הגבוה ב-60% משיעור הגידול הממוצע במספר מקבלי הגמלה בחומש האחרון ופי ארבעה משיעור הגידול הממוצע באוכלוסיית הילדים בישראל (2.1%). הסיבה העיקרית לגידול היא שזוהי השנה הראשונה ליישום תקנות אור-נוי, שהקלו את תנאי הזכאות. כמו כן רואים כי גילאי הזכאות העיקריים הם 6-13, עקב הגדרות הזכאות לגמלה הבוחנות ילד על פי ההבדלים הקיימים בטיפול בו בהשוואה למקובל בקרב בני גילו³⁴ ועקב גיל המינימום הקבוע בתקנות בחלק מהעילות.

לוח 10

מקבלי גמלה לילד נכה, לפי גיל (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2006-2011

שנה	סך הכול	עד 3	5-3	9-6	13-10	17-14
2006	22,601	8.5%	18.0%	27.1%	24.5%	21.9%
2007	24,248	8.3%	18.4%	26.9%	24.4%	21.9%
2008	25,418	7.9%	18.1%	27.0%	25.0%	22.1%
2009	26,633	7.5%	17.2%	27.1%	25.6%	22.7%
2010	28,016	7.7%	16.8%	27.0%	25.7%	22.7%
2011	30,396	7.3%	16.5%	26.6%	25.9%	23.7%

לוח 11

מקבלי גמלה לילד נכה לפי סיבת הזכאות, מצב לימודים וגיל (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

סיבת זכאות	סך הכול	גיל				
		עד גיל 3	5-3	9-6	13-10	17-14
סך הכול	30,396	2,234	5,008	8,089	7,872	7,193
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
לומד						
סך הכול	74%	51%	73%	74%	71%	86%
ילדים עם ליקוי מיוחד	37%	47%	43%	37%	31%	38%
ילדים הזקוקים לנוכחות או השגחה קבועה	8%	2%	8%	8%	8%	8%
ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	7%	2%	5%	7%	8%	9%
ילדים התלויים בעזרת הזולת	22%	.	18%	23%	24%	30%
לא לומד						
סך הכול	26%	49%	27%	26%	29%	14%
ילדים עם ליקוי מיוחד	11%	16%	9%	14%	13%	6%
ילדים הזקוקים לנוכחות או השגחה קבועה	2%	6%	3%	2%	1%	1%
ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	9%	27%	13%	8%	7%	4%
ילדים התלויים בעזרת הזולת	4%	.	2%	3%	7%	4%

34 כתוצאה מהתפתחותו הטבעית של הילד, השפעת מוגבלותו מורגשת בעיקר בהיותו פעוט וקטנה ככל שהוא מתבגר.

לוח 12

מקבלי גמלה לילד נכה, לפי עילת הזכאות³⁵ ושיעור הגמלה (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2011-2006

שיעור הגמלה		סך הכול	עילת זכאות
פחות מ-100%	100% ויותר		
75%	25%	30,396	סך הכול
46%	54%	7,947	ילדים התלויים בעזרת הזולת
77%	23%	4,678	תלויים לחלוטין בזולת ³⁶
2%	98%	3,269	תלות רבה בזולת
75%	25%	2,893	ילדים הזקוקים לנוכחות או השגחה קבועה
89%	11%	14,715	ילדים עם ליקוי מיוחד
94%	6%	3,939	סך הכול
97%	3%	8,075	ליקוי שמיעה
95%	5%	1,156	ספקטרום האוטיזם
7%	93%	161	ליקוי ראייה
74%	26%	523	סיוע בתקשורת
1%	99%	861	עיכוב התפתחותי
81%	19%	4,841	תסמונת דאון
100%	.	123	סך הכול
100%	.	617	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד
100%	.	126	ליקוי בגפיים
100%	.	755	מחלה ממארת
100%	.	404	ליקוי בעצמות
100%	.	260	שלושה טיפולים
100%	.	610	תסמונת נדירה
100%	.	61	טיפול נשימתי
100%	.	398	הזנה תוך גופית
100%	.	587	דחף בלתי נשלט לאכילה
100%	.	587	ליקוי בדרכי השתן
100%	.	900	בדיקות תכופות מחוץ לבית סוכרת

בלוח 11 מוצגת התפלגות מקבלי הגמלה לפי גיל וקבוצת זכאות תוך הבחנה בין ילדים לומדים לילדים שאינם לומדים. עולה כי 3/4 ממקבלי הגמלה נמצאים במסגרת חינוכית, שם מנסים להקנות להם אורח חיים רגיל ככל האפשר. עוד רואים כי מרבית הילדים שאינם נמצאים במסגרת חינוכית הם פעוטות עד גיל 3 או ילדים הסובלים מליקוי מיוחד או נדרשים לעבור טיפול רפואי מיוחד, ככל הנראה בעקבות המחלה שהם סובלים ממנה.

35 במקרים שהילד זכאי לגמלה בעבור יותר מליקוי אחד, נחשב הליקוי המזכה בשיעור הגמלה הגבוה יותר. הצגה מלאה של צירופי הליקויים אפשר למצוא בנספח לוחות ענפי הביטוח: לוח 3/1.

36 בינואר 2012 עבר תיקון לחוק שלפיו ילדים התלויים לחלוטין בעזרת הזולת יהיו זכאים לגמלה בשיעור 108% (במקום 80% כיום).

עילות הזכאות ורמת הגמלה של מקבלי הגמלה בדצמבר 2011 מוצגות בלוח 12. מהלוח עולה כי כ-26% ממקבלי הגמלה תלויים במידה רבה או לחלוטין בעזרת הזולת ועוד כ-9.5% זקוקים לנוכחות או השגחה קבועה. כמו כן רואים את הקשר שבין עילת הזכאות לשיעור הגמלה, כאשר במקרים חריגים - כתוצאה מליקוי נוסף או שני ילדים נכים במשפחה - מבחינים בילדים ששיעור הגמלה שלהם גבוה מהקבוע בתקנות. יש 3,594 ילדים הזכאים כיום לגמלה בעילה חדשה; 45% מהם הם מצטרפים חדשים והשאר הם ילדים אשר "עברו" בתוך המערכת מעילה אחת למשנה - רובם בעילת סוכרת וזקוקים להשגחה קבועה.

כ-26% ממקבלי גמלה לילד נכה תלויים במידה רבה או לחלוטין בעזרת הזולת ועוד כ-9.5% זקוקים לנוכחות או השגחה קבועה

טיפול בילד עם צרכים מיוחדים מקשה על ההורים, וטיפול ביותר מילד נכה אחד מקשה שבעתיים. מבדיקה שנערכה נמצא כי יש 2,004 משפחות שבהן יותר מילד אחד המקבל גמלה לילד נכה מהביטוח הלאומי (בסך הכול 4,318 ילדים). התפלגות הליקויים השכיחים אצל אותם ילדים אינה מפתיעה - רובם ליקויים גנטיים. ב-26% מהמשפחות הילדים סובלים מבעיות שמיעה, עוד 21% מהמשפחות מטפלות בילדים עם אוטיזם, כ-6% בילדים עם ליקוי ראייה וב-31% מהמשפחות הילדים תלויים בעזרת הזולת או זקוקים לנוכחות קבועה.

ה. גמלה למוגבלים בניידות

(1) עיקרי החוק

גמלת ניידות מעניקה הטבות לנכים שיש להם ליקויים ברגליים המגבילים אותם בניידות³⁷. הגמלה משולמת מכספי אוצר המדינה על פי הסכם שנחתם בין משרד האוצר לבין המוסד לביטוח לאומי.

מוגבל בניידות הוא תושב ישראל³⁸, מגיל 3 ועד גיל פרישה³⁹, אשר ועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה כי הוא מוגבל בניידות בשיעור 40% לפחות - לבעלי רשיון נהיגה בתוקף, או מוגבל בשיעור 60% ויותר - למי שאין לו רשיון נהיגה.

במסגרת הסיוע למוגבלים בניידותם ניתנות ההטבות האלה:

- קצבה חודשית - להשתתפות בהוצאות השימוש ברכב⁴⁰ (לבעלי רכב) ו/או הניידות (לחסרי רכב)⁴¹. מי שהמרחק מביתו למקום עבודתו וחזרה גבוה מ-40 ק"מ זכאי לתוספת קצבה. לגמלה מלאה זכאי רק מוגבל בניידות המוגדר כמשתכר⁴².
- הלוואה עומדת - ניתנת לקונה רכב חדש, לשם מימון מלא או חלקי של המיסים החלים על הרכב. ההלוואה מוחזרת למוסד בעת מכירתו (בכפוף לכללים שנקבעו)⁴³. סכום ההלוואה יהיה כסכום המיסים החלים על "הרכב הקובע" (כהגדרתו בחוק) שנקבע לנכה ולא יותר מסכום המיסים החלים על הרכב הנרכש.
- קרן הלוואות - מי שוועדה רפואית קבעה כי הוא זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים והמכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע כי דרוש לו רכב לאבזרים מיוחדים⁴⁴, או שהוא מוגבל בניידות בשיעור

37 בכפוף לרשימת הליקויים המופיעה בתוספת א להסכם הניידות.
 38 בניגוד לשאר הגמלאות אין חובה להיות מבוטח בביטוח לאומי.
 39 גיל פרישה לעניין גמלת ניידות הוא גיל הפרישה המותנה הקבוע בחוק לגברים, ללא הבחנה בין גברים לנשים - כלומר 67.
 40 הוצאות בעבור דלק, ביטוח הרכב והאבזרים בו, תיקונים ושירותים ואמצעי מיגון.
 41 הקצבה מתעדכנת מעת לעת בהתאם לשיעור ההתייקרות של ההוצאות להחזקת רכב.
 42 מוגבל בניידות משתכר הוא מי שעובד ומשתכר לפחות 25% מהשכר הממוצע או שלו 80% מוגבלות בניידות ויותר ו/או שהוא זכאי לרכב לאבזרים מיוחדים. מוגבל בניידות לא משתכר זכאי ל-50% מהגמלה המלאה.
 43 הלוואה עומדת להחלפת רכב תינתן למוגבל בניידות בעל רשיון נהיגה רק אם חלפו 42 חודשים ממועד קבלת הלוואה הקודמת; מוגבל בניידות שאין לו רשיון נהיגה רק אם חלפו 48 חודשים; בעל רכב לאבזרים מיוחדים רק אם חלפו 60 חודשים ממועד קבלת הלוואה העומדת הקודמת.
 44 רכב לאבזרים מיוחדים הוא רכב שאפשר להיכנס לתוכו או לנהוג בו תוך ישיבה בכיסא גלגלים.

90% לפחות, בעל רשיון נהיגה שלומד/עובד/נמצא בתהליך שיקומי, זכאי לסיוע ברכישת הרכב הראשון בשיעור 80% מערך הרכב, ללא מיסים⁴⁵.

- הלוואה לרכישה והתקנה של אביזרים ברכב⁴⁶ - מי שזקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו זכאי להלוואה למימון האביזרים המיוחדים שהוא זקוק להם לצורך השימוש ברכב, אם המכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע כי דרוש לו רכב לאביזרים מיוחדים, ולסיוע ברכישת מתקן הרמה, אם יש ברשותו רכב מתאים.
- החזר הוצאות לרכישה והתקנת אביזרים ברכב פרטי - מוגבל בניידות בעל רשיון נהיגה בתוקף שהמכון לבטיחות בדרכים קבע כי דרושים לו אביזרים נוספים לצורך הנהיגה, בטיחות הנסיעה והשימוש ברכב, זכאי להחזר הוצאות בעבור אותם אביזרים שהותקנו.

יש לציין כי ההטבות הניתנות למוגבל בניידות אינן מופסקות עם הגיעו לגיל הפרישה, אולם במצבים שבהם הוא זכאי להשתתפות בהוצאות הניידות מכוח חוקים אחרים, זכאותו להטבות מכוח הסכם הניידות נשללות. על פי הסכם הניידות כפל גמלאות מתקיים במקרים האלה: (א) מי שמקבל קצבה לשירותים מיוחדים בשיעור נמוך מ-100% ולא נקבעו לו 100% מוגבלות בניידות או שהוא אינו זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים. (ב) לילד המקבל גמלה לילד נכה ולא נקבעה לו מוגבלות בניידות גבוהה מ-80% או שהוא אינו זקוק ואינו משתמש בכיסא גלגלים.

משנת 1999, זכאים מקבלי גמלה לילד נכה, בני 3 ויותר, ששיעור מוגבלותם בניידות הוא 80% לפחות או שוועדה רפואית קבעה שהם זקוקים לכיסא גלגלים ומשתמשים בו, לקבל גם גמלת ניידות. משפחה שבה שני ילדים או יותר שלכל אחד מהם נקבעו לפחות 80% מוגבלות בניידות או שנקבע כי הם אינם מסוגלים ללכת בכוחות עצמם, והם מתגוררים באותה דירה, עשויה להיות זכאית גם לגמלה וגם להטבות לפי הסכם הניידות גם אם טרם מלאו לילדים 3 שנים.

(2) מקבלי גמלת ניידות

בדצמבר 2011 היו זכאים להטבות מכוח הסכם הניידות 33,656 איש - גידול של 4.2% לעומת 2010. כפי שעולה מלוחות 2 ו-3, 69% ממקבלי גמלת ניידות מקבלים גם גמלה נוספת מענף נכות, ול-1,936 זכאים לקצבת נכות צמיתה מענף נפגעי עבודה. אפשר להניח כי יתר המוגבלים בניידות, שאינם מקבלים גמלת נכות נוספת, משתכרים שכר גבוה מעבודה או שנאלצים לוותר על גמלאות אחרות בשל הכפל עם ניידות.

הגמלה למוגבלים בניידות מיועדת לאפשר למקבליה לנהל אורח חיים רגיל, כולל השתלבות בתעסוקה. נוסף על כך, מוגבלים בניידות שהמרחק מביתם למקום עבודתם וחזרה גבוה מ-40 ק"מ זכאים לתוספת קצבה כפיצוי על ההוצאה הנוספת לדלק. למרות זאת, רק כ-17.5% מהם עובדים. ל-17% מהעובדים משולמת תוספת קצבה בשל המרחק בין מקום מגוריהם למקום עבודתם.

כפי שהוסבר לעיל, היקף ההטבות המשולמות למוגבל בניידות תלוי בבעלותו על רכב, בגודל הרכב שנקבע לו (המסווג לפי נפח המנוע) ובמידת עצמאותו (נוהג בעצמו או לא). כפי שעולה מלוח 13, כ-81% מהמוגבלים בניידות זכאים לגמלה כבעלי רכב, ולכ-37% בהם רכב קטן (בעל נפח מנוע של עד 1300 סמ"ק). כמו כן אפשר לראות כי קצת יותר מ-72% מהמוגבלים בניידות שבבעלותם רכב נוהגים בעצמם. בקרב בעלי רכבי הוואן אין הדבר כך: המשתמשים ברכב אינם נוהגים בו אלא יושבים בו בכיסא גלגלים - תוצאה של מצבם הרפואי הקשה.

.....

45 סכומים אלה הופכים למענק בתום 5 שנים.

46 גובה ההלוואה הוא בשיעור 95% מערך האביזרים ועלות התקנתם, כולל המיסים החלים עליהם. ההלוואה ניתנת בעבור אביזרים חדשים בלבד.

בדצמבר 2011 היו זכאים להטבות מכוח הסכם הניידות 33,656 איש - גידול של 4.2% לעומת 2010

כ-81% מהמוגבלים בניידות זכאים לגמלה כבעלי רכב, ולכ-37% בהם רכב קטן (בעל נפח מנוע של עד 1,300 סמ"ק)

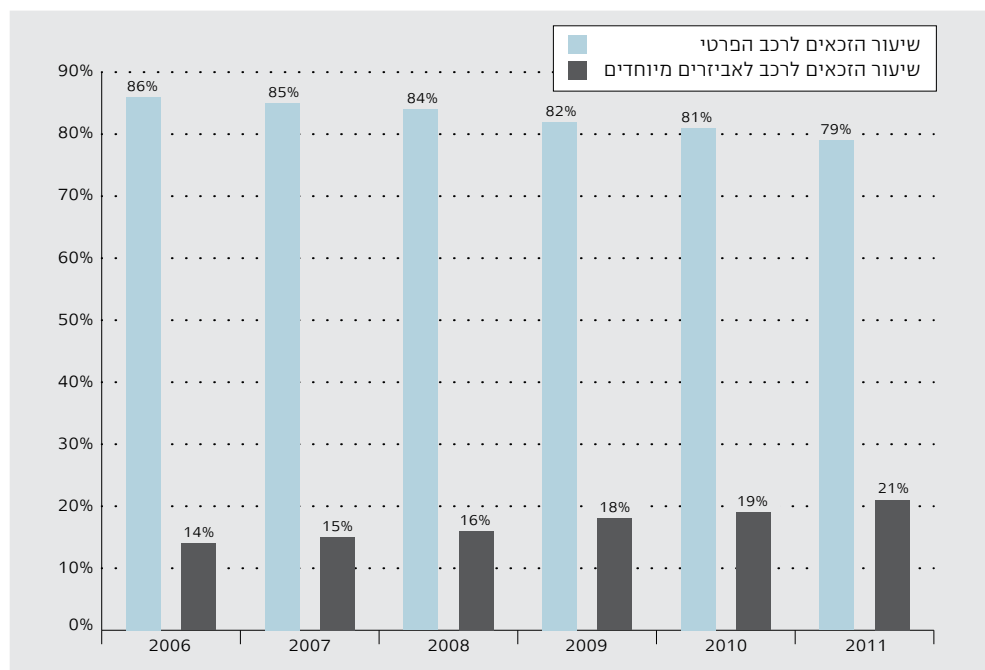
לוח 13

מקבלי גמלת ניידות, לפי בעלות על רכב, גודל רכב ונהיגה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

לא נוהג	נוהג בעצמו	סך כול		נפח מנוע מספרים מוחלטים אחוזים	בעלות על רכב
		אחוזים	מספרים מוחלטים		
13,846	19,810		33,656		
41%	59%	100%			סך הכול
21%	79%	100%	10,004	1300	בעלי רכב
11%	89%	100%	9,591	1800	
19%	81%	100%	1,530	2000	
4%	96%	100%	343	2500	
69%	31%	100%	5,864	ואן	
100%	0%	100%	6,324		חסרי רכב

תרשים 4

שיעור בעלי רכב פרטי ורכב לאביזרים מיוחדים מתוך בעלי הרכב, 2011-2006

תרשים 4 שלהלן מאפשר לבחון את שיעור בעלי הרכב הפרטי ובעלי הרכב לאביזרים מיוחדים מתוך סך המקבלים קצבה כבעלי רכב: בשנים האחרונות קטן שיעור המוגבלים שבעלותם רכב פרטי וגדל שיעורם של המחזיקים ברכב לאביזרים מיוחדים. הגידול הוא בין היתר תוצאה של היקף ההטבות הניתנות לבעלי רכב עם אביזרים מיוחדים. לתופעה זו השפעה ישירה על ההוצאה הציבורית על ביטוח הניידות.

לוח 14

מקבלי גמלת ניידות לפי ליקוי עיקרי וגיל (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

ליקוי עיקרי	גיל							מספרים מוחלטים	סך הכול
	67 ויותר	66-60	59-50	49-40	39-30	29-18	17-3		
סך הכול	4,798	7,306	7,107	3,833	3,181	3,139	4,292	33,656	
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
שיתוקים הגבלת תנועת המפרקים	42%	58%	62%	63%	73%	85%	96%	22,207	66%
אי ספיקה בעורקים קטיעות נקיעות	19%	16%	13%	13%	10%	5%	1%	4,036	12%
מפרקים מדומים קשיונות	14%	9%	6%	2%	1%	0%	0%	1,902	6%
אחר	6%	5%	5%	5%	5%	2%	1%	1,441	4%
	4%	4%	5%	6%	5%	2%	1%	1,297	4%
	8%	4%	5%	5%	3%	1%	0%	1,320	4%
	6%	3%	3%	3%	2%	1%	0%	946	3%
	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%	507	2%

לוח 15

מקבלי גמלת ניידות לפי מין, שימוש בכיסא גלגלים ואחוז מוגבלות, (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

מין	אחוז מוגבלות						מספרים מוחלטים	סך הכול
	100-90	89-80	79-70	69-60	59-50	49-40		
סך הכול	11,849	8,917	3,835	2,746	3,423	2,886	33,656	
	35%	26%	11%	8%	10%	9%	100%	
גברים	33%	26%	12%	8%	11%	10%	21,025	100%
מהם: זקוקים ומשתמשים בכיסא גלגלים	70%	22%	3%	3%	1%	1%	8,167	100%
נשים	40%	26%	11%	8%	9%	6%	12,631	100%
מהן: זקוקות ומשתמשות בכיסא גלגלים	72%	20%	3%	3%	1%	1%	5,900	100%

לוח 14 מציג את סוגי הליקויים וגילם של המוגבלים בניידות מקבלי הגמלה. בולט הנתון כי 27% מהמקבלים אינם בגיל העבודה, כמחציתם ילדים. כמו כן רואים כי רובם סובלים משיתוקים בגפיים התחתונות, וככל שהגיל צעיר יותר שיעור המשתקמים עולה ואילו שיעור הסובלים מליקויים אחרים יורד. בקרב ילדים רובם סובלים ממומים מולדים ואילו בקרב מבוגרים גדל שיעורם של הסובלים ממוגבלות שהתפתחה עם הגיל.

מהתבוננות בעיקרי החוק מבינים כי למידת התלות של המוגבל בניידות בכיסא גלגלים השפעה מכרעת על שיעור המוגבלות שלו ועל גודל הרכב שנקבע לו. מהתבוננות בלוח 15 מבינים כי לקביעה אם הנכה זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים השפעה רבה על אחוז המוגבלות בניידות שנקבע: כ-71%

מהמוגבלים בניידות, גברים ונשים, שנקבע כי הם זקוקים ומשתמשים בכיסא גלגלים הם בעלי שיעור מוגבלות שבין 90% ל-100%.

1. פיצוי לנפגעי גזזת

(1) עיקרי החוק

בשנת 1994 התקבל בכנסת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת, שנועד לפצות את מי שקיבל הקרנות לטיפול במחלת הגזזת בתקופה שבין ה-1 בינואר 1946 ל-31 בדצמבר 1960, על ידי המדינה, הסוכנות היהודית, קופות החולים או הסתדרות הרפואית הדסה, והוא חולה באחת המחלות המפורטות בחוק.

על פי החוק, זכאי לגמלה (הממומנת מאוצר המדינה ומשולמת בידי המוסד לביטוח לאומי) מי שהוא תושב ישראל שחלה בגזזת⁴⁷ (Tinea Capitis) וועדת מומחים קבעה שבעקבות הטיפול בהקרנה הוא סובל ממחלת הסרטן לסוגיה באזור הראש והצוואר או מגידולים שפירים במוח או מסרטן הדם; או מחוסר בשיער באזורי הצלקות בעור הקרקפת, ושיעור נכותו הרפואית היא 5% ויותר. במסגרת הליך החקיקה בכנסת, תוקנו תקנות המסדירות את הפיצוי לנפגעים הכולל פיצוי חד-פעמי, קצבה חודשית, מענק מחליף קצבה או מענק לשאירים כהגדרתם בחוק. הזכאות במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת אינה גורעת מזכויותיהם של הזכאים לגמלאות אחרות מביטוח לאומי ואינה תלויה בגיל הנכה.

להלן פירוט התשלומים הניתנים במסגרת החוק (הסכומים נכונים ל-2011):

- **קצבה חודשית:** חולה אשר לו נכות רפואית בדרגה 40% ויותר, זכאי לקצבה חודשית בגובה 25% מהשכר הממוצע (על פי חוק הביטוח הלאומי) מוכפל באחוזי הנכות הרפואית. סכום הקצבה למי שדרגת נכותו היא 100% - 2,077 ש"ח.
- **פיצוי חד פעמי:** (א) חולה עם 75% נכות רפואית ומעלה זכאי לפיצוי בסכום של 178,592 ש"ח. (ב) חולה עם 40%-74% נכות רפואית זכאי למחצית מהסכום המלא - 89,296 ש"ח.
- **מענק מחליף קצבה:** חולה שלו דרגת נכות רפואית בשיעור 5%-39% מקבל מענק חד-פעמי המחושב כאחוז מסכום הקצבה המלאה (בהתאם לאחוזי הנכות הרפואית שנקבעו לנכה) מוכפל ב-70.
- **מענק לשאירים:** (א) בן זוג של חולה שיש עימו ילד זכאי למענק בגובה 36 קצבאות חודשיות מלאות - 74,772 ש"ח. (ב) בן זוג של חולה שאין עימו ילד או ילדו של חולה זכאים לקבל 60% מסכום הפיצויים המלא לשאירים - 44,863 ש"ח.

חולה אשר לו נכות רפואית בדרגה 40% ויותר, זכאי לקצבה חודשית בגובה 25% מהשכר הממוצע

(2) מקבלי קצבה חודשית לנפגעי גזזת

בסוף שנת 2011 הגיע מספר המקבלים קצבה חודשית במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת ל-3,997 - אלה למעשה החולים הקשים הסובלים מהמחלה וגרורותיה. גילם הממוצע של הזכאים היה 66.4 כתוצאה מתקופות הזכאות הקבועות בחוק. כפי שאפשר לראות מלוח 16, בניגוד למרבית הגמלאות שמשלם ענף נכות, מרבית מקבלי הקצבה לנפגעי גזזת הם נשים. זוהי תוצאה של תוחלת החיים הארוכה יותר שלהן.

בסוף 2011 הגיע מספר המקבלים קצבה חודשית במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת ל-3,997

47 גזזת היא מחלת עור פטרייתית אשר גורמת לרוב לכתמים וגירויים בעור. כיום נעשה שימוש בגלולות או במשחות לטיפול במחלה, אולם עד 1959 לא היה טיפול תרופתי אפקטיבי להתמודדות עימה ונעשה שימוש בהקרנות רנטגן, שתופעות הלוואי שלהן התבררו כחמורות.

לוח 16

נפגעי גזזת מקבלי קצבה חודשית, לפי מין וגיל (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

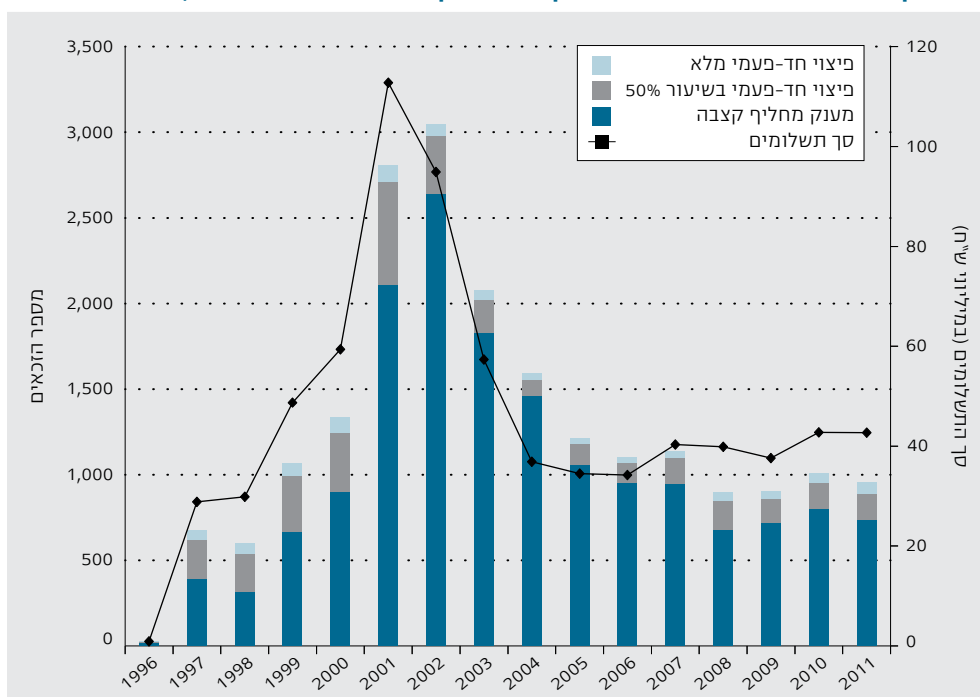
מין	סך הכול	גיל			
		70 ויותר	69-65	64-60	59-50
סך הכול	3,997	962	1,187	1,295	553
	100%	100%	100%	100%	100%
גברים	39%	44%	39%	37%	35%
נשים	61%	56%	61%	63%	65%

מרבית מקבלי הגמלה סובלים מפגימות בעור (כ-64%) ורק כ-29% סובלים מליקוי פנימי (על פי רוב אלו הם הסובלים ממחלת הסרטן) - ייתכן שזו תוצאה של ההבדלים בתוחלת החיים בצל המחלה. כמו כן אפשר לראות קשר ישיר בין הליקוי ואחוז הנכות. למרבית הסובלים מליקוי פנימי או נוירולוגי דרגת נכות רפואית גבוהה ואילו למרבית הסובלים מפגימות בעור - דרגת נכות רפואית נמוכה יותר.

לוח 17 מציג את מקבלי הקצבה בסוף השנה על פי הליקוי המזכה ואחוז הנכות הרפואית. אפשר לראות כי מרבית מקבלי הגמלה סובלים מפגימות בעור (כ-64%) ורק כ-29% סובלים מליקוי פנימי (על פי רוב אלו הם הסובלים ממחלת הסרטן) - ייתכן שזו תוצאה של ההבדלים בתוחלת החיים בצל המחלה. כמו כן אפשר לראות קשר ישיר בין הליקוי ואחוז הנכות. למרבית הסובלים מליקוי פנימי או נוירולוגי דרגת נכות רפואית גבוהה ואילו למרבית הסובלים מפגימות בעור - דרגת נכות רפואית נמוכה יותר.

תרשים 5

מענקים לנפגעי גזזת: התפלגות המקבלים⁴⁸ וסך התשלומים השנתיים, 2011-1996

48 מי שהגיש ערעור על שיעורי הנכות שנקבעו לו וזכה לשיעורי נכות רפואית גבוהים יותר, נספר כזכאי לפיצויים במועד הערעור במלוא גובה הפיצויים.

לוח 17

נפגעי גזזת מקבלי קצבה חודשית, לפי הליקוי המזכה ואחוז הנכות הרפואית (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

אחוז הנכות הרפואית				סך הכול		הליקוי המזכה	סך הכול
100-80	79-60	59-50	49-40	אחוזים	מספרים מוחלטים		
547	929	812	1,709		3,997	מספרים מוחלטים	
100%	100%	100%	100%	100%		אחוזים	
15%	38%	53%	54%	45%	1,779	צלקות ופגיונות בעור	פגיונות בעור
1%	7%	14%	33%	19%	755	התקרחות	
33%	17%	8%	1%	10%	413	בלוטות הלימפה	פנימי
5%	6%	7%	5%	6%	233	פנימי-אחר	
44%	31%	18%	7%	20%	792		נוירולוגי
2%	1%	0%	0%	1%	25		אחר

מעניין לבחון את התפתחות זרם מקבלי המענק לאורך השנים. כפי שאפשר לראות בתרשים 5, לאחר הבשלת החוק בתחילת שנות ה-2000, מספר מקבלי הפיצויים/מענקים בשל מחלת הגזזת, הלך וקטן - כנראה משום שהזכאים מיצו את זכויותיהם, ובארבע השנים האחרונות מספרם יציב. אפשר לראות גם את הקשר שבין שיעור מקבלי הקצבה בעלי אחוזים רפואיים גבוהים לשיעור מקבלי המענק המלא - שהוא נמוך למדי בשני המקרים - נתון היכול להסביר את השינויים בסכום המענקים המשולמים מדי שנה ביחס למספר המקבלים.

ז. פיצוי לנפגעי פוליו

1) עיקרי החוק

בשנת 2007 התקבל בכנסת חוק הפיצויים לנפגעי פוליו. חוק זה נועד לפצות את מי שחלו בשטח מדינת ישראל⁴⁹ במחלת הפוליו (שיתוק ילדים), שבעקבותיה נגרמה להם נכות רפואית או מוגבלות בניידות, ובכך לבטא את מחויבותה של המדינה כלפיהם לאור רשלנותה באי מניעת ההידבקות במחלה.

לפי הגדרות החוק, זכאי לפיצוי (הממומן מאוצר המדינה) מי שחלה בנגיף הפוליו⁵⁰ (Poliomyelitis), ורופא מוסמך מטעם הביטוח הלאומי קבע כי הוא סובל מנכות רפואית או מוגבלות בניידות שנגרמה כתוצאה מהמחלה או מהחמרה שהופיעה מאוחר יותר (תסמונת פוסט-פוליו⁵¹). מרבית נפגעי הפוליו חלו בראשית ימיה של המדינה, לפני שנכנס לשימוש החיסון נגד פוליו, אולם ידוע גם על מקרים ספורים שהופיעו בשנים מאוחרות יותר, סביר מאוד להניח שמדובר בילדים/אנשים שלא חוסנו. הזכאות לפיצוי במסגרת חוק הפוליו איננה גורעת מזכויותיהם בתחומי ביטוח אחרים במוסד.

להלן פירוט ההטבות המשולמות במסגרת החוק (הסכומים נכונים ל-2011):

- **קצבה חודשית:** מי שנקבעו לו 20% נכות רפואית ויותר, זכאי לקצבה חודשית בהתאם לאחוזי הנכות רפואית. הקצבה המלאה שיעורה 50% מהשכר הממוצע (כהגדרתו בחוק) - 4,154 ש"ח.

מי שנקבעו לו 20% נכות רפואית ויותר, זכאי לקצבה חודשית בהתאם לאחוזי הנכות הרפואית. הקצבה המלאה שיעורה 50% מהשכר הממוצע - 4,154 ש"ח

49 מפברואר 2012, גם מי שחלה מחוץ לישראל ועבר טיפול רפואי בישראל עד סוף שנת 1969 זכאי לפיצוי במסגרת החוק.
50 מחלת הפוליו פוגעת בתאי העצב התנועתיים שבחוט השדרה, וכתוצאה מכך נפגעים סיבי העצבים והשרירים. כמחצית מחולי הפוליו מחלימים לחלוטין מהנגיף וכמחצית סובלים ממוגבלויות בדרגה משתנה.
51 תסמונת פוסט-פוליו נגרמת כתוצאה משחיקת תאי העצב ומאופיינת בירידה בפעילות השרירית המלווה בחולשה וכאבים.

- **פיצוי חד-פעמי:** (א) מי שנקבעו לו עד 74% נכות רפואית יציבים זכאי לפיצוי חד-פעמי בגובה 57,036 ש"ח. (ב) מי שנקבעו לו 75%-94% נכות רפואית יציבים זכאי ל-114,300 ש"ח. (ג) בעלי נכות רפואית יציבה גבוהה מ-95% זכאים לפיצוי בגובה 136,888 ש"ח.
- **מענק מחליף קצבה:** מי שנקבעו לו אחוזי נכות רפואית בשיעור נמוך מ-20%, זכאי למענק במקום קצבה, המשולם באופן יחסי לאחוזי הנכות (מתוך הקצבה החודשית המלאה) ומוכפל ב-70.

נוסף על תשלומים אלה, המדינה משתתפת במימון טיפולים רפואיים, אביזרים ומכשור רפואי הנדרשים לנפגעי הפוליו לניהול שגרת חיים תקינה ואינם נכללים בסל הבריאות.

2) מקבלי קצבה חודשית לנפגעי פוליו

בדצמבר 2011 הגיע מספר מקבלי הקצבה החודשית לנפגעי הפוליו ל-3,749 - גידול של 2.3% לעומת 2010. לרובם (כ-75%) זו אינה הגמלה היחידה שהם מקבלים מביטוח לאומי (ראה לוח 3), ואין זה מפתיע נוכח הגדרות הזכאות לגמלה.

בלוח 18 מוצגת התפלגות מקבלי הקצבה לנפגעי פוליו לפי מועד הופעת המחלה. הלוח מראה כי 85% מן הזכאים היום לקצבה חלו לפני שהוחל החיסון בשנת 1961. היתר הם ילדים שחלו כיוון שלא חוסנו או אנשים שסובלים מהתפרצות מאוחרת של המחלה.

מבחינת הליקוי המזכה בקצבה, לוח 19 מראה כי כ-50% ממקבלי הקצבה סובלים מתסמונת פוסט-פוליו (שעלולה להופיע עד 45 שנה לאחר ההדבקות בנגיף), נתון היכול להסביר את גילם הממוצע המבוגר של מקבלי הקצבה - 59.5. עוד רואים כי קיים קשר בין הליקוי לשיעורי הנכות הרפואית שנקבעו. שיעור בעלי אחוזי הנכות הרפואית הגבוהים הסובלים מהפרעות בעצבים הקרדיאליים (עצבי הגולגולת) ותסמונת פוסט-פוליו גבוה יחסית לשיעור הסובלים שיתוקים בגפיים ופגימות בעצמות - ככל הנראה לנוכח חומרת מצבם.

2011 היא השנה החמישית שבה משולמים פיצויים לנפגעי הפוליו. בתרשים 6 מובאת התפלגות מקבלי הפיצויים/מענקים לפי סוג הפיצויים⁵² וכן סך תשלומי הענף באותה שנה. כפי שאפשר לראות,

בדצמבר 2011 הגיע מספר מקבלי הקצבה החודשית לנפגעי הפוליו ל-3,749 - גידול של 2.3% לעומת 2010

2011 היא השנה החמישית שבה משולמים פיצויים לנפגעי הפוליו

לוח 18

נפגעי פוליו מקבלי קצבה חודשית לפי מועד הופעת המחלה ומין (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 211

מועד הופעת המחלה	סך הכול		נשים	גברים
	מספרים מוחלטים	אחוזים		
	3,749		1,655	2,094
סך הכול		100%	100%	100%
לפני הקמת המדינה	279	7%	8%	7%
1959-1948	2,884	77%	79%	75%
1979-1960	483	13%	10%	15%
1980 עד היום	103	3%	3%	3%

52 אדם שהגיש ערעור על שיעורי הנכות שנקבעו לו וזכה לשיעורי נכות רפואית גבוהים יותר נספר כזכאי לפיצויים במועד הערעור במלוא גובה הפיצויים.

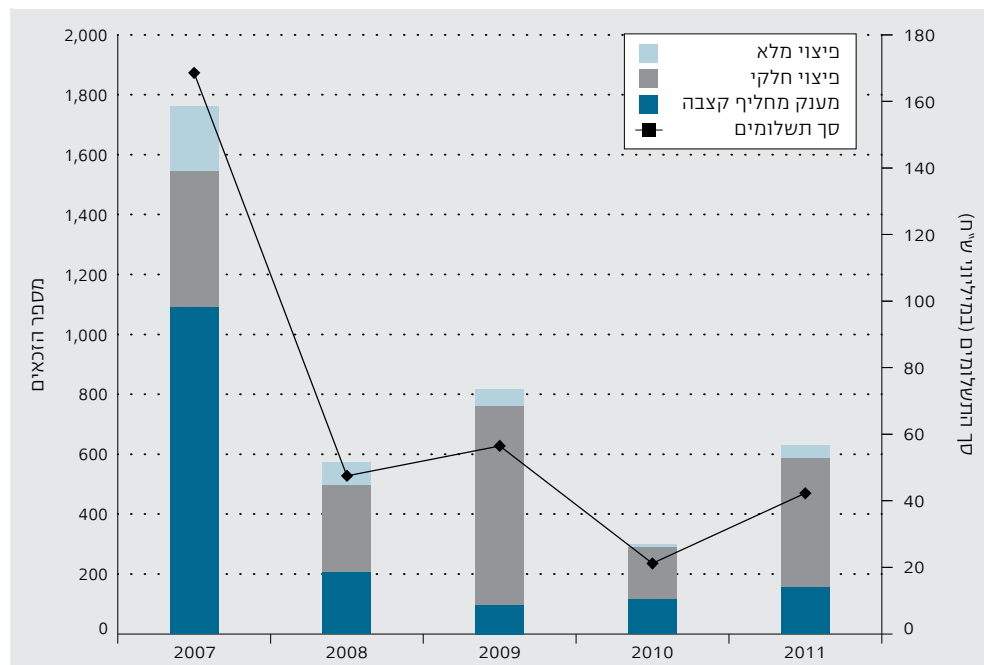
לוח 19

נפגעי פוליו מקבלי קצבה חודשית, לפי הליקוי המזכה ואחוז נכות רפואית (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2011

אחוז נכות רפואית						סך הכול		ליקוי מזכה
100-90	89-80	79-70	69-60	59-50	49-20	אחוזים	מספרים מוחלטים	
888	1,189	148	242	419	863		3,749	סך הכול
100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%		
32%	12%	11%	14%	13%	10%	17%	623	הפרעות בעצבים הקרניאליים
2%	5%	40%	45%	26%	65%	24%	909	שיתוק בעצבי הגפיים
6%	5%	10%	12%	9%	17%	9%	336	מחלות ופגימות בעצמות
61%	78%	39%	29%	53%	8%	50%	1,881	פוסט-פוליו

תרשים 6

נפגעי פוליו: התפלגות תשלומי הפיצויים והמענקים (מקבלים וסכומים), 2011-2007

השנה גדל מספרם של מקבלי הפיצויים/מענקים לעומת 2010. אפשר לשער כי זו תוצאה של זכאים רבים שהגישו ערעור על שיעורי הנכות שנקבעו להם ולכן זכאותם גדלה, שכן לא הורגש גידול של ממש במספר הזכאים נטו לקצבה.

ה. התשלומים בענף נכות

בשנת 2011 שולמו כ-11 מיליארד ש"ח בענף נכות, סכום הגבוה ריאליית בכ-1% מהסכום ששולם בשנת 2010. עיון בהתפלגות ההוצאה בענף לפי נושא, מראה כי משקלם היחסי של התשלומים לגמלאות הנכות והשיקום הוסיף לרדת גם השנה לעומת 2010 והגיע לכ-69% מההוצאה בענף, נוכח פעילותו

לוח 20

תשלומי ענף נכות כללית לפי סוג התשלום (אחוזים), 2011-2006

שנה	סך הכל	נכות ושיקום	שירותים מיוחדים	ילד נכה	ניידות	הקרן לפיתוח שירותים
2006	100%	72.8%	7.9%	7.6%	10.5%	1.2%
2007	100%	73.4%	8.0%	7.5%	10.2%	0.9%
2008	100%	72.4%	8.3%	7.6%	10.9%	0.8%
2009	100%	71.3%	9.1%	7.7%	11.0%	0.9%
2010	100%	70.6%	9.3%	7.8%	11.6%	0.7%
2011	100%	69.3%	9.9%	8.5%	11.6%	0.7%

לוח 21

תשלומי ענף נכות כללית וחלקם בכלל גמלאות הביטוח הלאומי, 2011-2006

שנה	תשלום ענף נכות כללית		שיעור תשלומי גמלאות הענף מסך תשלומי גמלאות (באחוזים)
	באלפי ש"ח (מחירי 2010)	שיעור גידול שנתי ריאלי (באחוזים)	
2006	9,124,866	6.1	18.3
2007	9,548,096	4.6	19.2
2008	9,762,801	2.2	19.2
2009	10,226,823	4.8	18.6
2010	10,741,689	5.0	18.6
2011	10,819,540	0.7	18.4

מלוח 21 עולה כי אחוז תשלומי גמלאות ענף נכות מבין כלל תשלומי הגמלאות נותר יציב לעומת שנת 2010 - 18.4%, זאת לאחר הגידול המתמיד שחווה הענף בשנים 2008-2003

האינטנסיביות של אגף השיקום באיתור האוכלוסייה המתאימה לשיקום (לוח 20). במקביל, בדומה לשנים שעברו, עלה בהדרגה חלקן של הגמלאות לשירותים מיוחדים וילד נכה ואילו חלקה של גמלת ניידות נותר יציב. יש לציין כי סך התשלומים לנפגעי גזות ב-2011 היה 120 מיליון ש"ח ולנפגעי הפוליו 177 מיליון ש"ח - סכומים דומים לאלה ששולמו ב-2010.

מלוח 21 עולה כי אחוז תשלומי גמלאות ענף נכות מבין כלל תשלומי הגמלאות נותר יציב לעומת שנת 2010 - 18.4%, זאת לאחר הגידול המתמיד שחווה הענף בשנים 2003-2008. הסיבה להתמתנות זו נעוצה בשיעורי הגידול בענפי גמלאות אחרים, לאחר העלאת גיל הפרישה והקיצוצים שנעשו בשנים 2002-2005.

בשנת 2011 היתה הקצבה 2,710 ש"ח בחודש - שהם 31.7% מהשכר הממוצע, כלומר שחיקה שנתית של 5 נקודות אחוז של 5 נקודות אחוז ביחס לשכר הממוצע, לאחר שבשנים הקודמות היא הגיעה לשיא

קצבת הנכות הממוצעת⁵³ מושפעת ממשתנים רבים: (א) שיעור הזכאים לגמלה מלאה. (ב) שיעור הזכאים לתוספת בעבור התלויים בהם. (ג) שיעור הזכאים שיש להם הכנסות מעבודה או הכנסות שלא מעבודה. בשנת 2011 היתה הקצבה 2,710 ש"ח בחודש - שהם 31.7% מהשכר הממוצע⁵⁴, כלומר שחיקה שנתית של 5 נקודות אחוז ביחס לשכר הממוצע, לאחר שבשנים הקודמות היא הגיעה לשיא. נתון זה משקף גם ירידה ריאלי של 1.5% בסכום הקצבה לעומת 2010. הסיבה העיקרית נעוצה בהבדלים בין מנגנוני עדכון הקצבה והשכר, אולם אפשר לזקוף זאת גם לגידול בשיעור המועסקים או בשיעור בעלי ההכנסות מבין מקבלי הקצבה.

53 התשלומים כוללים גם את הסכומים ששולמו בעבור הקצבה החודשית הנוספת.
54 השכר הממוצע על פי סעיפים 1 ו-2 לחוק הביטוח הלאומי.

לוח 22

קצבת נכות חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2011–2006

שנה	מחירים שוטפים	מחירי 2011	כאחוז מהשכר הממוצע
2006	2,398	2,767	32.0
2007	2,394	2,749	31.4
2008	2,457	2,697	31.0
2009	2,567	2,727	32.2
2010	2,658	2,750	32.2
2011	2,710	2,710	31.7

לוח 23

קצבת ש"מ חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2011–2006

שנה	מחירים שוטפים	מחירי 2011	כאחוז מהשכר הממוצע
2006	1,933	2,230	25.8
2007	1,947	2,236	25.5
2008	2,011	2,207	25.4
2009	2,236	2,375	28.0
2010	2,324	2,404	28.2
2011	2,383	2,383	27.9

לוח 24

גמל לילד נכה חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2011–2006

שנה	מחירים שוטפים	מחירי 2011	כאחוז מהשכר הממוצע
2006	1,973	2,277	26.3
2007	1,975	2,267	25.9
2008	1,888	2,072	23.8
2009	1,973	2,096	24.7
2010	2,207	2,283	26.8
2011	2,266	2,266	26.5

הקצבה הממוצעת לשירותים מיוחדים (הכוללת גם את הקצבה הנוספת) ירדה ריאלית ב-0.9% לעומת שנת 2010 והיתה בשנה החולפת 2,383 ש"ח לחודש. גם במקרה זה הסיבה העיקרית היא ההבדלים בין מנגנוני עדכון הקצבה והשכר, ייתכן שבתוספת הבדלים בין מצבם הרפואי של המצטרפים החדשים לקצבה בשנה זו לבין זכאים משנים קודמות.

הקצבה הממוצעת לשירותים מיוחדים (הכוללת גם את הקצבה הנוספת) ירדה ריאלית ב-0.9% לעומת שנת 2010 והיתה בשנה החולפת 2,383 ש"ח לחודש. גם במקרה זה הסיבה העיקרית היא ההבדלים בין מנגנוני עדכון הקצבה והשכר, ייתכן שבתוספת הבדלים בין מצבם הרפואי של המצטרפים החדשים לקצבה בשנה זו לבין זכאים משנים קודמות.

לוח 25

גמלת ניידות חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2006-2011

שנה	מחירים שוטפים	מחירי 2011	כאחוז מהשכר הממוצע
2006	1,513	1,746	20.2
2007	1,534	1,761	20.1
2008	1,649	1,809	20.8
2009	1,756	1,865	22.0
2010	1,828	1,891	22.2
2011	1,939	1,939	22.7

מלבד הוספת עליות זכאות חדשות, כללו המלצות ועדת אור-נוי האחדה של התוספת ללימודים ולדמי מחיה, לכן ילדים שעדיין לא מלאו להם 14 לפני החלת התקנות החדשות אינם זכאים לתוספת הנפרדת ללימודים ששולמה עד אז. גובה הגמלה הממוצעת⁵⁵ ב-2011 היה 2,266 - שהם 26.5% מהשכר הממוצע - נמוך מעט בהשוואה ל-2010. גם ריאלית היתה ירידה קלה בגובה הקצבה, לאחר העלייה בשנת 2010 (בגלל העלאת שיעור הגמלה לסובלים מליקוי רפואי מיוחד).

ב-2011 היתה גמלת הניידות הממוצעת 1,939 ש"ח בחודש, שהם 22.7% מהשכר הממוצע

ב-2011 היתה גמלת הניידות הממוצעת 1,939 ש"ח בחודש, שהם 22.7% מהשכר הממוצע. נתון זה משקף עלייה ריאלית של כ-2.5% בסכום הגמלה לעומת 2010. אפשר להסביר גידול זה בין היתר בגידול בשיעור הזכאים לרכב לאביזרים מיוחדים, לעלייה במחירי הדלק ולפיחות בשקל לעומת הדולר, אשר הובילו להתייקרות ההוצאות על אחזקת רכב.

בדצמבר 2011 הקצבה הממוצעת לנפגעי גזת היתה 1,208 ש"ח - עלייה של 0.5% במונחים ריאליים לעומת 2010 - דבר המעיד על העדר שינוי קיצוני במצבם הרפואי של המצטרפים החדשים או של המקבלים הקיימים. גובה הקצבה הממוצעת לנפגעי הפוליו היה 2,879 ש"ח בחודש - סכום המהווה 33.7% מהשכר הממוצע ומשקף ירידה ריאלית של 0.6% לעומת 2010.

בדצמבר 2011 הקצבה הממוצעת לנפגעי גזת היתה 1,208 ש"ח - עלייה של 0.5% במונחים ריאליים לעומת 2010 - דבר המעיד על העדר שינוי קיצוני במצבם הרפואי של המצטרפים החדשים או של המקבלים הקיימים. גובה הקצבה הממוצעת לנפגעי הפוליו היה 2,879 ש"ח בחודש - סכום המהווה 33.7% מהשכר הממוצע ומשקף ירידה ריאלית של 0.6% לעומת 2010.

